

II.

Theodor Liedner.

Diakonissa-töö uuendaja.

Saksa keelest.

Hebr. 13, 7.

Rakweres.

Trükitud Nikolai Orna kirjadega.

Hind 15 kop.

A-1736

II.

A. A. L.

Theodor Liedner.

Diakonissa-töö uuendaja.

Saksa keelest.

Voldemar Ilja

Raamatukogu

Rakveres.

Trükitud Nikolai Erna kirjadega.

Дозволено Цензурою. — Юрьевъ, 24 Января 1900 г.

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

i 485456 36

Sissejuhatus.

Iga tõsine ja usklik ristifoguduse liige rõõmustab ennast selle üle, kui tema kätte üks niisugune raamatukene juhtub, kus näidatakse, mis kindel usk elawa Jumala ja tema armsa poja, meie õnnistegija Jeesuse Kristuse peale, võib korda saata.

Ühest niisugusest kindla usuga mehest tahab ka eel seisaw raamatukene jutustada. See mees oli Theodor Fliedner, Saksa maal, keda Diafonissa-töö isaks saab nimetatud. Waatagem nüüd natukene ligemalt selle töö suurt tähtsust ja alustust.

Theodor Fliedner ei ole seda suurt armastuse tööd mitte omas mõttes kui üht uut asja alustanud, waid ainult uuendanud, sest see töö on juba ligi niisama wana kui ristifogudusgi.

Apostlite tegude raamatus 6-mas peatükis saab räägitud, missugune ülesanne neil ristifoguduse sisetise armastuse töö tegijatel oli.

Esimestalt sai see armastuse töö ainult meeste-rahvaste poolt korda saadetud, aga pärast poole astusidwad ka naesterahwad selle suure töö põllule ja saidwad Diafonissadeks nimetatud.

Üks wana apostlite aegne kiri, mis 3-ma aasta ajal Siiria koguduses pruugiti, teadustab üht palwet, miska selleaegsed Diafonissad oma ameti peale said pühitsetud. Neljandamas aastajas äitses aga Konstantinopolis, ristiusulise Keisririigi pealinnas, Diafonissi töö üsna kenaste. Seal seisiwad koguduse teenistuses, piiskop Krüsostomuse ülewaatuse all, peale kuulsa Olimpia, kes kõik oma wara waestele ohwerdas, temaga ühes 40 Diafonissad, lesknaeste ja teiste nooremate naesterahwaste seas. Nõndasamuti oli see ka weel 200 aastat pärast poole, keiser Mauritiuse ajal, kus piiskop Cüriacus, oma õe auuks, kes Diafonissa oli, ühe Jumala koha, keda Diafonissa kirikuks nimetati, üles ehitas.

Need on väga selged teadused, mis meile näitawad, misjugune tähendus nimetatud armastuse tööll sell ajal ristikoguduses oli.

Kui nüüd Jumal usupuhastamise tule läbi oma kogudust uuendas, siis ärkas ka koha see mõte, et ristikoguduse sifimine armastuse töö jaoks uueste ülesmõdetud. Õnnis usu puhastaja Luther oli esimine, kes seda soowi koha awaldas, aga kurwastusega koha juurde lisas: „meil ei ole selle töö tarwis weel niisuguseid inimesi, ootame aga, kuni Jumal ise krist-

liku meelega töötajaid äratab." Kindel on, et õnnis Luther seal juures ka naesterahwa abi peale on tähendanud, sest ta ütleb nende kohta: „Naesterahwa hulgaft leiab seda südame fundmust rohkem, hädaliste peale halastada, kui meesterahwa hulgaft.“ Leisnigi kogudusele annab Luther juba 1523-mal aastal seda kallist nõuu, et seal uueste asutatud tütarlaste koolide peale naesterahwaste seast kooli õpetajad saaksid seatud, ja Lutheri sõber Bugenhagen, wõtab seda nõu oma kiriku seaduses, Braunschweigi, Hamburgi ja Lübeki linnade kohta täiesti finnitada. Warsti peale selle oli mitmes koguduses Saksamaal, Inglismaal ja ka Hollandi maal, kiriklikult ameti peale seatud Diafonisjasid leida. Igas kohas ei nimetatud neid aga mitte selle nimega.

Suur ja raske kolmekümne aasta pikkune sõda häwitas enamiste kõik need kristliku koguduste armastuse asutused ära. Kui aga juure sõdade järele kristlik elu uueste ärkama hakkas, siis algas ka kohe küsimine ja otsimine selle kalli ära kadunud waranduse järele.

Mai kuu 30-mal päewal, 1836 aastal, asutas Gliedner üsna wäheste seltsimeeste abiga Düsfeldorfis Reini-Westwali Diafonisja ühenduse, ja 13-mal Oktobril, sellsamal aastal, sai esimene Diafonisja asutus Kaiserswerti linnakeses awatud. Kuidas Jumal seda ettewõtmist on õnnistanud, wõime wäga selgeste sellest näha, et praegu juba 60 niisugust Diafonisjade õpetamise maja olemas on, ja 6000

Diakonissad ehk õde, kes kõige maade sees, ewangeli-foguduste keskel, ühes Waimus ja ühes meeles jeda suurt armastuse tööd püüdwad korda saata. Eks seisa siin üks ime meie filmade ees, mis Issand, meie Jumal, on teinud.

Kuidas see kõik korda on läinud ja mill wiisil Jumal jeda tööd on õnnistanud, tahame siin nüüd jutustada.

I. peatükk.

Theodor Fliedneri lapsepõlv.

Eppsteinis, Saksamaal, on Fliedneri sündimise paik. Keini jõe ligidal, kus Saksamaa loodus väga ilus, seisab kesk Taunia mägestikku, weikene alev ehk linnakene, ja kõrge mägede wahelt paistab kirik, mis seal ümberkaudu küll keige wanem on, armsaste waataja silma.

Selle kiriku peale tuli aastal 1795 uus õpetaja, nimega Jacob Ludwig Kristohw Fliedner, ametisse. Tema noore abikaasa nimi oli Karoline. Fliedner oli jo teist korda abielus. Esimene abikaasa oli surnud ja ühe weikese tütarlapse järele jätnud, kelle kaswatajaks ja emaks nüüd teine abikaasa, Karoline, pidi olema. Pea märkaswad aga Eppsteini koguduse liikmed, et maa krahw von Hessen Darmstatt, kelle omadus nüüd see alev oli, neile ühe tubli õpetaja oli saatnud, kes neile mitte üksipäinis pühapäew jutlust ei pidanud, waid ka muul ajal armastusega oma koguduse liikmete eest muret kandis, neile igas kohas head nõu ja juhatusi andes. Ka käis õpetaja sage-

daste oma koguduse liikmete juures mõeraks. Waimuliku töö kõrwas juhatas ta mõnda ka maja pidamises.

Kui hertsog von Nassau aastal 1802 ise Eppsteinis elas, soomis tema, et õpetaja Fliedner ühe üleüldise raamatukese oma õpetuste ja juhatusete üle rahwale kirjutas, mis soowi ka Fliedner rõõmuga on täitnud. Waesed ja hädalised ei läinud iial tühjalt õpetaja majast wälja. Ka mõeraste wastu, kes wähest lusti reisudel Eppsteini juhtusiwad, oli Fliedner ja tema abikaasa wäga lahked ja sõbralikud. Nemad tundusiwad seda salmikest wäga heaste, kus need sõnad seiswad: „Olge mõeraste wastuwõtjad, ilma nurišemata.“ Sellepärast ei ole nemad ka kõige oma eluajal sellest tõutusest, mis Ebrea rahwa raamatus 13. peatükis 2. salmis tähendatud on, mitte ilma jäenud.

Zialgi ei ole aga õpetaja Fliedner, kõige oma sõbraliku nõuandmiste ja juhatusete kõrwal, seda ära unustanud, et tema ühes waimulikus ammetis seisis.

Kõrgemates koolides, kus ka Fliedner oli õpetust saanud, õpetati sell ajal suuremalt jaolt inimeste tarkuse järele ja taheti pühakirja õpetust nagu kõrwaliseks asjaks jätta, aga Fliedneri waimu külge ei ole see haigus ometi mitte hakkanud, sest tema õpetused ja jutused, sellest mitmed ära trükitud on, oliwad ikka õiges kristlikus waimus kogudusele ette kantud.

Mõndasamati kandis Fliedner ka noorerahwa õpetuse eest suurt hoolt, kus Jumala sõna õpetus

ikka ülemaks õpetuseks jäi. Ka haigeid ja kannatajaid käis tema sagedaste vaatamas, neid ikka Jumala sõnaga trööstides ja juhatahes.

Gespool nimetatud esimese tütrekese kõrwale, kinkis Jumal Gliednerile teises abielus veel viis poega ja kuus tütart. Minult üks nende hulgast, kõige noorem tütrekene, on enne oma isa surma, ära surnud. Neljas nende laste hulgast on nüüd meie Theodor, kes 20-mal Januaril 1800 sündinud ja 26-mal Januaril sellisamal aastal oma isa läbi on ristitud, kus temale Georg Heindrich Theodor nimeks sai antud.

Theodor oli keha poolest tugew ja terwe lapsukene, aga väga waike loomuga, nõnda et isa, kui poisike juba suuremaks kaswas, ikka mõtles, temast suurt asja ei saa. Oma aga märkas pea, et poisikese ümmarguses peas enam oli kui isa arwas.

Gliedneri abikaasa, kes väga hoolas omas maja pidamises oli, armastas ka õhtutel weel tööd teha. Seal sai siis wana tuttawa kombe järele woff kedramiseks ette wõetud, laulu raamat põlwele peale pandud, kus siis weikene Theodor ema juhatusel all, esiteks tähed, pärast ka kokku lugemise pidi kätte õppima, mis temal ka ilma suurema waewata korda läks. Ühe aasta järele pidi weikene Theodor ka surma wägewust inimese elu kohta nägema, kui ta oma waga suurema surma woodi juures seisis.

Wäga arwa nähti teda teiste poisikeste seltsis mängima; tema oli ikka tasane. Sellepärast jäi isa oma mõtte juurde kindlaks, kui ema wabest poisikest kiitis.

Kord istus isa ühe sõbraga rohuaias ja jutustasivad ühest ja teisest asjast; ka seitsme aastane Theodor tuli nende juurde. Seal küsib mõeras lahkestest poisikestest käest: „Koh Theodor, mis ammetmeheteks sina ütkford ka tahad saada?“ Isa naeratab ja ütleb: „Sest minu pakjust pojakesest saab fford auus õllepruulia.“ Küll ehmatas see nimi meie Theodori ära, ta läks sealt ruttu minema ja nuttis kibedaste, sest õllepruuliats ei tahtnud ta ilmaegi saada, ei, waid õpetajaks, — nõnda, kui isa — ja suurisagi olnud, et ommeti inimese kasuks elada.

Sest saadik hakkas isa teda enam tähele panema, wõttis teda ka oma kooli kambrisse kaasa, kus jo wanem poeg ja mõned mõerad õpetust saiwad. Ka siin õppis Theodor niisama suure usinusega, kui enne ema õpetuse all, sest tema suurem rõõm oli ainult õppida.

Ka laitust ei kannatanud Theodor, ega sedagi, et tema kirjutus raamat wähest punase tindiga isa poolt parandatud sai, ei, waid kõik pidi puhtas ja heas korras olema.

Niisuguse püüdmise ja hoolega jõudis Theodor wäga jõudfaste edasi, oskas juba kaunis heaste Ladina ja Kreeka keelt, nõnda et isal üsna rõõm oli, kui mõerad wähest imestafiwad, et alles 12-ne aastane poisikene nii kenaste mõerates keeltes lugeda ja rääkida wõis. Õppimine oli Theodori suurem rõõm, ualgi ei lastnud ta ennast selleks fundida. Peagi märkas isa, et ka elawam loomus õppimisega üheskoos nähtawale ilmus, sest kui Theodor fford teiste poisikestega

feltsis midagi jooksmängu, ehk sellesarnast ette wõttis, pidi tema ikka esimine olema. Palju enam aga kui niisugused weiksed mängud, rõõmustas ta ennast selle üle, kui isa teda wahest kuhugi kaugeemale reisu peale kaasa wõttis, nii näituseks, kas Idsteini, ehk koguni kaugele Darmstatti.

Wäga rõõmsa meelega aitas Theodor oma wanaemaid ka maja pidamise asjus. Sügisel korjas tema talu rahwa käest kümnese maksu kokku ja kirjutas hoolega raamatusse ülesse. Talwe ajal lõhkus jälle puid ehk walmistas lusikaid, mis kõõgis pruugiti.

Suwe ajal korjas ta hoolega metsas marju ehk püüdis jälle ojakeses wähki, kui selleks aga aega üle jäi.

Rord pidi temale suur õnnetus juhtuma; ta pidi kõrgelt, ühe palgi pealt, maha kukkuma, sai aga weel wiimsel filmapilgul ühest teisest palgist finni haarada, ja peasis nõnda ainult ehmatusega. Selle hoidmise eest Jumalat tänada, ütleb ta ise, ei tulnud mull sell ajal weel mitte meelde.

Ra oma õnnistamise päewa tähtsusest, kus ma aastal 1813 Nelipühi ajal, oma isa järele kirikusse sammusin, ei jõudnud ma weel õiete aru saada. Alles pärast poole märkasin ma, kui suur niisuguse falli tunni tähendus on.

Hirmus sõjaaeg, mis sell korral terwes Euroopas Prantsuse keisri Napoleoni ülemeelse walitsuse wastu peeti, mõjus ka Saksamaa kohta wäga raskesti, sest et Saksamaalt kõik wõeraste sõjawäed läbi käiswad. Ra Oppsteini asus üks salk wene sõjamehi, kindral Langoroni juhatusel, korterisse. Kindral ise asus

õpetaja majasse. Selle järele hakkas ka kõhe hirmus sõja haigus inimeste keskel mässama ja oma ohwrid nõudma, kellest ka õpetaja maja puutumata ei jäenud.

Ühel õhtul, ku õpetaja jälle ühe surija woodi juurest koju tuli, leidis ta oma abikaasa kõige noorema tütrekese kätki ees nutwat, kelle surma tunnike üsna ligi nähti olemat, aga Fliedner ei jõudnud oma abikaasat sugugi trööstida, sest ta tundis ennast wäga wäsinud olema ja pidi kõhe woodisse heitma.

Teisel hommikul, kui ema oma tütrekese filmad igawese unele oli finni wajutanud, nägi ta ehmatusega, et tema kallis mees raskes närwide palawikus wõitles. Mis küsib aga sõjaaeg niisugustest asjadest, ei midagi, kõik lähed seal oma söodu edasi, kára ja müra kõik kohad täis.

Mõne päewa järele läksiwad sõjamehed Gypsteini ära ja õpetaja Fliedner, kes ikka weel raskesti haige oli, wõis nüüd rahu saada, aga kauaks ei olnud seda maapealist rahu enam tarwis, sest 22. Detsembril 1813 aastal pani Fliedner omad filmad igawese unele finni ja jättis oma wäese abikaasa üheteistkümnepäevase ilma abita maailmasse maha. Häda ja kurbtus, mis nüüd sell wäesel perekonnal kanda oli, oli tõeste suur. Lapsed oliwad pea kõik weel weiksed ja tarwitasiwad abi. Wanem poeg Ludwig ja meie Theodor oliwad juba wanemad, aga pidiwad weel enne gimnasiunis koolis käima, kui wast wõisiwad juure kooli peale saada. Aga kuidas oli see wõimalik ilma rahata?

Seal nüüd aitas Jumal wägewa isaliku käega

ja näitas waeße lesele, kui mitmekordse seemne tema kadunud mehe head teod ja wõeraste wastuwõtmise usu wili wõis kanda. Mitmed auusad inimesed aitasiwad laste kaswatamise ja koolitamise eest muret kanda ja Frankfurti linnas wõeti koguni üks korjandus selle õnnetuma perekonna heaks ette, mis Jumal rohkeste õnnistas.

Üks wäga auuwäärt wabriku omanik, herra Peeter Denninger, Idsteini linnast ja sellesama linna gimnasiunimi rektor, herra Snell, aitasiwad isalikult muret kanda, et mõlemad wennad wõisiwad gimnasiunimi kooli astuda. Suur rõõm oli aga meie Theodoril, sest nüüd wõis tema edasi õppida ja ennast õpetaja ammeti tarwis ette walmistada, mis ju lapsest saadik tema suurem soow olnud. Nõnda aitab Jumal waeßid lapsi ja lesknaisi, kes teda appi hüüawad, kurwal ja rasfel tundidel.

II. peatükik.

Kooliaeg.

Aastal 1814 astus Theodor oma wenna Ludwigiga Idsteini gimnasiunimi kooli. Gespool nimetatud wabrikant, Denniger, wõttis neid oma majasse korterisse. Igapäewase leiwa eest pidi Theodor ise muret kandma, mis ka tundide andmisega, kui ka libedalt, ometi forda läks.

Kõik igapäewased toimetused, nii kui puid lõhuda, sukad nõeluda ja riided lappida, see oli kõik tema oma toimetada.

Kui kooli tundide vastu walmistamisest aega juhtus üle jääma, siis sai jälle Italia keelt harjutatud, ehk kasulikka raamatuid luetud. Säärانىs meeldiswad temale suured reisi kirjeldused ja kuulsaks saanud suurte meeste eluloud ja nende teod; nende sarnatsjeks tahtis temagi saada.

Tema kirjadest, mis tema oma armsa emale kirjutanud on, paistab selgeste wälja, kui wäga ta oma ema armastas, sest kõik need read on täis lapseliku armastust ja tänu oma ema vastu.

Kolme aastase õppimise järele, see on aastal 1817 wõis Theodor juba oma wennaga Gieseni ülikooli astuda. Ka siin leidis tema ühe sugulase juures prii korteri, aga keige muu eest pidi ikka ise muretsema.

Mönikord juhtus ka et teenitud kopikad ei tahtnud igapäewase tarwituse jaoks jätkuda, siis oli ikka neid leida, kes õigel ajal aitaswad. Siin õppis Theodor selgeste seda tundma, et Jumal ka hõbedad ja kulla üle walitseja on, ja sai selle alandliku meele läbi mitme nooruse tujude eest kaitstud. Kõige nende raskuste juurde ei ole aga meie Theodor oma wärsket ja rõõmust nooruse wõimu mitte ära kaotanud. Kord wõttis tema ühe reisu Würzburgi ja ilusasse Nürnbergi linna ette, aga paljalt kaks kuldinat oli temal selle reisu tarwis raha taskus.

Giesenis õppis Theodor mitmesuguseid noori mehi tundma. Suuremalt jault olivad need kõik auusa püüetega noored inimesed, aga oli ka niisuguseid leida, kellega Theodor kuidagi wiisi ei wõinud

kokku leppida. Kord ütles tema niisuguste ilma uuendajate vastu: „Laskem esiteks meid endid uueks ja paremaks saada, siis saab kõik warsti paremaks.“ Teine kord juhtus ta weel ühe reisi peal niisuguste ilma parandajatega kokku, aga lahkus oma wenna Ludwigiga warsti sellest seltskonnast ära. Selge meel ja kindel arusaamine tõe teel ei lastnud neid noori inimesi mitte kõrwale kallata, waid õiges sihis ikka edasi sammuda. Oli Theodor juba kodu ja Idsteini gimnasiunis esimene oma õppimisega, siis studeeris tema juure kooli peal kahefordse hoolega, sest iga päew wiis teda ju ikka oma armsa õpetaja ammetile ligemale.

Wäga imeks tuleb seda tähendada, kuidas Jumal ka siin Gieseni üli koolis Theodori waimu selge arusaamise juures hoidis, sest ka selle ülikooli õpetatud mehed ei tahtnud mitte sellest aru saada, et Jumala kartus kõige tarkuse hakatus on, waid püüdsid sagedaste Kristuse Jumaliku auu ära salgada ja tema ülestõusmist tühjaks jutuks teha. Theodor Fliedner ei olnud nende õpetustega sugugi rahul, tema südamesse oli ikka üks elaw usu särke järele jäenud.

Tema ise ütleb sellest: „Üht asja pidasin ma ikka kindlasti: Kristuse imetegusid ja tema ülestõusmist surnuist ei salganud ma mitte ära; mu südame tunnistus ei lubanud seda mitte.“ Et aga Kristus oma tegudega ka tema sees elawaks mõiks saada, sest ei olnud tema tänini weel aru saanud, ega olkud ka keegi Giesenis temale seda ära seletanud.

Ükskord kui ta Frankfurti linnas wiibis ja seal õndsja õpetaja Steini jutlust kuulis, tundis tema enese südames üht kõrgemat ja pühamat tundmust tõuswat. Ka selle õpetaja kristlik eluviis tema majas ja ümbruses, äratas Theodori sees suurt auufartust kõige jumaliku olemuse wastu. Ka õigeusu üleswõtmise püha pühitsemine Giesenis, aastal 1817, ei jäenud Fliedneri kohta ilma mõjuta. Sest ajast hakkas tema suure hoolega Lutheruse ja teiste usupuhastajate töösid ligemalt tähele panema, ja see usuwägewus, mis sealt temale wastu paistis, täitis teda sügawa alandusega Jumala wägewa tegude wastu. Ka nüüdgi uuris tema suurte meeste elu kirjeldusi, ja mis temale meeldis, seda kirjutas ta omale ülesse. Oma eestulewa ammeti pidamise üle mõtles Fliedner tihti järele, kuidas kõige paremine seda korda seada, et kord oma koguduse rõõmuks, Jumalale auuks ja oma hinge õnnistuseks ammetit pidada. Selle tarwis kogus tema kõik teadused hoolega kokku, et neid kord tarwitada, aga ikka Jumala hooleks jättes, kes kõik asjad oma targa nõu järele juhatab.

Ka kirja töösid tegi Fliedner juba noores põlmes, nii näituseks: Lauulu raamatukene weike laste koolidele ja mitmesugused õpetused haiguste ajal pruukida, nii heaste inimeste, kui ka loomade tarwis, siis weel õpetused põllu tööst ja kihwtiste taimede tundmisest.

Gieseni ülikoolis õppis Fliedner poolteist aastat, läks selle peale lühikeseks ajaks ema juurde, teda trööstima, sest wähe ajal olivad kaks Theodori õde, esimene 17 aastat ja teine 11 aastat wanad, ära

furnud, sellepärast oli ka emale väga armas, kui pojad teda kurwadel tundidel mitte ära ei unustanud. Oktobri kuul, 1818, läksiwad mõlemad pojad Göttingeni ülikooli peale edasi õppima.

Selle ülikooli teaduse meeste hulgast leidis Theodor oma waimu elu kinnituseks paremat rooga, kui Gieseni ülikooli peal; nimetatud olgu siin kohal professorid, Bouterweck ja Hank, kes väga auusameelsed teaduse mehed olivad. Ühe aasta õppis tema selle ülikooli peal ja tarwitas kooli wahe aega selleks, et ta põhiapooljel Saksamaal reisis ja kõik, mis silma puutus, suure hoolega tähele pani, iseäranis suuremates linnades, nagu Bremen, Rats-hafen, Hamburg ja Lübeck. Sealt pööras ta Halle linnast läbi minnes, Göttingeni linna tagasi. Mitmesuguste teaduse meestega oli Fliedner selle reisu peal kokku puutunud, iseäranis aga kuulsa Bremeni õpetaja Dräsefega ja Dr. Gilersfiga. Väga wägewaste mõjus aga Fliedneri südamesse Halle linna suur waestemaja, mis August Hermann Franke oma kindla usuga Jumala peale oli lasknud ehitada.

Enne oma kodu paika tagasi pöörmist, pidas Fliedner Göttingeni ligidal oma esimise jutluse, mis põhjaks ta pühakirja tunnistuse wariseerist ja tõlnerist oli walinud.

Aastal 1819 läks Theodor ikka weel oma wenna üheskoos, Herborni usu teaduse seminaris, kus sell ajal Nassau waimulikud ammeti kandidadid oma wiimse hariduse saiwad. Selle waimuliku seminari teine kooliherra, professor Heidenreich, oli üks waga

ja kindla usuga mees, mis Fliedneri eestulema ameti kohta ka mõjuta ei jäänud.

Suure hoolega harjutas ta ennast siin jutluse pidamises ja tundide andmises noorematele, nii heaste Piiblilugude, kui ka Katekismuse õpetamises. Oma õppimise lõpetusel, aastal 1820, pööras ta oma ema juurde, kes nüüd Jitteini linnas elas ja valmistas ennast seal wiimse eksami vastu, mis ta Wiesbadeni linnas pidi läbi tegema.

Sellamal aastal tegi Fliedner suure kiitusega usuteaduse eksami läbi ja oli seega kõlblikuks tunnistatud, oma lapsest saadil igatsetud ammetid vastu võtma.

III. peatükk.

Kolm aastat ammetis ja reisi peal.

Kui Jumal oma sulase Abrami, hulga rahwa isaks, Abrahamiks seadis, siis käskis ta teda enne oma isamaalt wälja minna, ühe maale, mis Jumal ise temale näitas. Peaaegu nõnda sündis ka Fliedneriga, ta pidi oma isamaalt, see on, Nassauft wälja minema, Preisi maale, kus sell ajal waimulik elu uueste ärkama oli hakkanud.

Õpetaja Stein, kes ju aastast 1817 tema isalikuks sõbraks oli jäänud, seadis Fliednerile kaks kodu kooliõpetaja kohta ette. Üks koht oli ilusas Augsburgi linnas ja teine koht oli Kölni linnas. Kölni linna koht sai vastu võetud. Septembri kuul,

1820 aastal, astus Fliedner Kölni linnas, ühe rikka kaupmehe juurde, kodu kooliõpetaja ametisse. Tema õpetuse alla anti seal kolm poislast; mõnest õpetuse tunnist võttis ka üks tütarlaps osa. Siin tegi Fliedner suure hoolega oma kasvatuse ja õpetuse tööd. Tema suurem püüdmine oli, — oma õpilastele õiget waimu toitu, nii heasti waimulikust, kui ka ilmalikust tundides, pakkuda. Ka wähetundidel ja jalutuskäikudel oskas tema ikka midagi kosutawat, midagi äratawat, oma weikeste kaaslaste rõõmuks ette tuua. Oma emale ja teiste wendade ja õdedele, kes weel ema kasvatuse all oliwad, kirjutas ta sagedaste, ja oma ülejäänud teenistuse kopikad saatis ta ikka ema kätte selle lapseliku armastusega, et seda abi, mis tema saata jõudis, nooremate laste kasvatamiseks tarwitada. Oma koha üle ei kaebanud tema millasgi, waid tänas ikka Jumalat nende sõnadega: „Wäheste üle truu olla tähendab suurema ammeti wastu walmistamist.“

Kölni linna tülles sai Fliedner warsti ühe wäga auusa herra, konsistoriumi nõuniku Krafftiga tuttawaks, ühe mehega, kes suure hoolega ewangeliumi kiriku eest hoolt kandis ja keda ikka auuga mälestatakse. Selle mehe toimetusel oli Fliedneril sagedaste võimalik jutlust pidada ja selles asjas ennast täiendada. Ka sai Fliedner tema läbi Piibli seltsi liikmeks wastu wõetud, mis sel ajal Kölni linnas üsna ilusaste edenes.

Üksford saatis tema oma ema kätte mitu eksemplari uue testamendi raamatuid selle palwega, et neid

fugulaste ja tutwate kätte ära jagada, ja kirjutas ka emale, et tema ka üks Piibli seltsi liige ja kaastööline olla, mis temale iseäranis rõõmu teha. Selle meie Piibli seltsi töö on väga laialine, kirjutab ta edasi. Mööda läinud aastal on 4000 Piiblit ja uut testamenti selle seltsi läbi välja jagatud. Ka seisab meie Piibli selts suure Inglismaa Londoni Piibli seltsiga ühenduses, kelle juhataja herra Steinkopff on.

Edasi kirjutab Fliedner omastele, et nüüd juba Jumala sõna nende Piibliseltside abiga 130-nes keeles trükitud on.

Kölnis õppis Fliedner ka mõnda auusa püüetega noort meest tundma, kelle hulgast noort õpetajat Nebet ja ühte teist noortmeest, nimega Raumann, nimetama peab.

Septembri kuul 1821 lahkus Fliedner Kölni linnast selle mõtega, et kodumaale minna ja siis Bonni linnas üht kõrgemat kooliõpetaja eksami ära teha ja ühe gimnaseumi peale õpetajaks hakata. Aga Jumal oli teise elutee temale walmistanud, kui Fliedner ise praegu armas, sest Nowembri kuul 1821 kutsuti Fliedner weikese Kaiserswärti linnakese kogu-duse peale õpetajaks, mis kutse ka Fliedner wastu wõttis.

Sissetulek ei olnud küll kuigi suur, 180 taalrit (umbes 255 rubla) ja korter õpetaja elamise tarwis, (seda pidi Fliedner weel wana õpetaja Mühlenbecki lesega pooleks tegema). See oli kõik see sissetulek. Selle peale ei maatanud meie Fliedner aga mitte.

Tema lootus oli elawa Jumala abi peale, kes teda ka kõigel tema elu ajal ei ole ära unustanud. Kolme-
kuninga, et Kristuse auuilmumumise pühal, sai Fliedner,
oma ema juures olemisel, ilusas Idsteini linna kirkus,
õpetaja ammeti peale õnnistatud ja läks siis,
mitte weel täis 22 aastat wana, 18-mal Januaril,
sellisamal aastal, Kaiserswärti linna, kus siis 27-mal
Januaril tema kiriklik ammetisse seadmise päew pühit-
setud sai.

Nüüd oli siis Fliedneril oma kogudus, kelle eest
tema ükskord Jumala ees pidi aru andma. Selle-
pärast püüdis tema ka oma ammeti kohuseid nõnda
täita, kuidas see temal aga kuidagi ikka paremini
korda wõiks minna; see oli tema mure. Mitte üksi
jutluste pidamisega, ei, ka teisel wiisil tahtis
Fliedner oma kogudusele kasulik olla, tema tahtis
oma koguduse waimu elu kindla aluse peale rajada.
Ta käis haige wõõrite juures, püüdis kannatajaid
hingelid trööstida ja kandis ka ihuliku tarwituste
eest sellega hoolt, et ta haigetelle toitu saatis ja
tööst ilma jäenud inimesed katsus tema jälle kohtade
peale toimetada. See kõik äratas koguduse keskel
suurt armastust oma noore õpetaja vastu. Ükskord
oli Fliedner baron von Himmeni juures ühe pidu
peal; seal wõttis ta oma esimese korjanduse waeste
heaks ette, mis ka mitte wiimseks ei jäenud, sest
just niisuguste korjanduste läbi on weike ja kuulsu-
seta Kaiserswärti linnakene üle ilma, kõige ewangeli-
ristikoguduste keskel, kuulsaks saanud, mis pärast
poole kuulda saame.

Ra seadis Fliedner oma elu korterisise ühe Ladina keelse kooli sisse, kus mitte üksi ewangeli usulised, waid ka Katoliku usulised koolilapsed õpetust saiwad, kui nad aga ise seda soowisiwad.

Uma faks nooremat wenda, Georg ja Karl wõttis tema enese juurde, et neid õpetada ja kaswatada. Õde Katarina, kes ju täieealine oli, wõttis maja seestpidise toimetuse oma hoolde.

Mõne aja pärast kirjutas Fliedner oma emale Jstteini ja teadustas, et tema oma eluga wäga rahul on. Ra õde Katarina sai oma wenna poolt ema ees kiita, et ta wäga mõistlikult ja heaste oskas maja seestpidist toimetust juhatada. Ra tütarlaste eest oma koguduses pidas Fliedner muret. Ta asutas oma õe abiga ühe tütarlaste käsitöö kooli, kus õmblemist, heegeldamist ja sika kudumist sai õpetatud.

Pühapäewadel, pärast lõunat, kogus ta jälle nooredmehed kogudusest oma juurde kokku ja juhatas neid mitmesuguses tarwilikus asjades, ja püüdis neile Pühapäewa pühitsemist armsaks teha. Igas ettemõttes oli ikka temal kindel lootus Jeesuse, meie Õnnistegija, peale rajatud, mis tema päewa raamat selgeste meile näitab, kuhu tema kõik omad tähtsamad ettemõtted ja elu juhtumised on üles tähendanud.

Tema troost oli, niiheaste rõõmus, kui ka kurwastuses, ikka püha kiri, sealt sai tema julgust ja hinge kinnitust.

• Mitmesuguste raskustega oli sell weiksel kogudusel ja tema noorel õpetajal wõidelda, iseäranis igapäewase leiva küsimuses. Mitmed wabrikand-

did lahkusiwad Kaiserswärtist ja jätsiwad oma töölisted ilma tööta. Sellega jäi ka õpetaja sissetulek hoopis weiksemaks. Katoliku usu waimulikud mehed rõõmustasiwad juba selle üle, et nõnda ehk saab tulise waimuga ewangeli usu noorest õpetajast lahti. Ka walitusgi pani Fliednerile uue koha wastuwõtmise plaani ette, aga Fliedner jäi oma weikese koguduse juurde. Tema tahtis kui õige karjane, aga mitte kui palgaline olla. Esimesed tormid oliwad küll mööda, aga näha oli selgeste, ilma wäljaspidise abita edasitöötada ei wõdi, sellepärast wõttis noor õpetaja Fliedner nõuks, suuremate ja rikkamate koguduste keskel armastuse täo mõtet äratada ja reisis selle tarwis ise ühest kogudusest teise, et weikse Kaiserswärti koguduse heaks tööd teha.

Kui raske niisugune ettemõte on, arwaku armsad lugejad ise.

Februari kuul 1823 läks Fliedner teele, et oma laua ette walmistatud korjamise plaani täide saata. Piiskopi Koski poolt oli temal soowitus-kiri kaajas. Wäga kurb ja raske oli Fliedneri süda, kui tema Elberfeldi linna jõudis. Ta pööras ühte weiksesse mõderastemajasse, mis tee ääres seisis, sisse. Seal päris Fliedneri käest üks üsna tundmata wõderas tema kurbtuse põhjuse järele. Fliedner jutustas wõderale oma südame koormast. See wõderas oskas aga Fliedneri südant õige abiandja poole juhutada ja pistis temale jumalaga jätmise juures esimese kingituse pihusse. Ka maja peremees, kes nende juttu pealt kuulas, tõi oma ande. Weel sellisamal õhtul juhtus Fliedner

õpetaja Leiboldti ja mitme noore waimuliku mehega kokku, kus siis tema ettewõtte üle mõndagi sai räägitud.

Teisel päewal kutsus õpetaja Döring teda oma juurde lõunalauda ja andis temale nalja wiisi selle õpetuse, et korjamise juures peale Jumala peale lootmise weel kolm asja tulewad tähele panna ja nimelt: kannatus, mitte häbelik olla, ja ladus kõne wiis. Sellepeale wiis õpetaja Döring teda ühe auusa ja kristliku kaupmehe juurde, kes küll just kõige rikkam ei olnud, aga oma 40 taalrit rõõmuga ohwerdas. Kaupmees Tromeini eeskuju järele tegid ka teised, keski ei tahtnud wiimane olla. Nõnda samuti sündis ka Barmenis ja nädala lõpul mõis Gliedner rõõmuga oma koguduse juurde tagasi pöörata, sest Jumal oli tema ettewõtet rohkesti õnnistanud. Ka mitmes naabri kogudustes mõeti Gliedneri raskest tööst vähemal ehk suuremal mõõdul osa.

Ka Hollandi maalt saadeti abi: See andis Gliednerile julgust, Hollandi maale sõita, et oma koguduse alalhoidmiseks üht kapitali koguda.

Esimesel Junil 1823 sõitis Gliedner Hollandi maale ja otse kohe Amsterdami linna, mis Hollandi maa pealinn on. Siin sai tema ka warsti luba ülema kiriku walitsuse poolt, et mõis oma koguduse heaks korjanduse tööd ette võtta.

Wahetajal oli Gliedner ka Hollandi keele kätte harjutanud ja mõis nüüd oma tööd algada. Amsterdami linnas mõeti tema korjanduse tööst nii suurel

viisil osa, et Fliedner muud ei oskanud teha, kui ikka jälle Jumalat tänada. Mitmed, kes teda uulitsa peal ära tundsiwad, palusiwad teda, sealsamas nende annet vastu wõtta, teised jälle, teda oma majasse tulla. Rikkad ja waesemad, igauks püüdis jõudu mööda ohwerdada. Ka Hollandimaa naesterahwad wõtswad sellest tööst elawalt osa. Aga ka naerjatest ja pilkajatest polnud puudu. Kolm kuud oli Fliedner nõnda Amsterdamis mööda saatnud. Sealt läks Fliedner Roterdami linna, mis ka Hollandi riigi päralt on, ja wõttis seal jälle oma korjanduse töö ette. Ka siin õnnistas Jumal seda tööd rohkesti. Paljugi oleks weel sest sõbralikust olekust rääkida, mis Fliedneri vastu Rotterdamis üles näidati ja ka mitmes teises Hollandimaa linnas, nii kui Leidenis ja Utrechti, kus proffessorid ja studendid korjandusi ette wõtswad, et Fliednerile nõnda abi olla. Nõndasamuti ka Haagi linnas, kus riigi ametnikud, ministrid ja teenijad igauks oma ande jõudu mööda weiteise Kaiserswärti koguduse heaks ohwerdasiwad.

Kolmweerand aastat oli Fliedner juba oma armast kogudusest lahutatud, aga weelgi ei mõtelnud ta koju tagasi pöörata.

Mitu korda oli tema oma kogudusele, nii ka oma emale sest armastuse tööst teadustanud, ikka meelde tuletades, kuidas Jumal seda tööd on õnnistanud.

Peale 20,000 guldna (peale 10,000 rubla) oli Fliedner Hollandi maal kokku korjanud.

Õpetaja palga küsimine oli siis sellega korraldatud.

Uga ka koali ja waeste eest tahtis Fliedner hoolt kanda. Selle tarwis wöttis ta nõuks, Jumala abi peale lootes, Inglismaale reisida. Hoolega õppis Fliedner nüüd Ingliskeelt, et ka sellega mitte Inglismaal hädasfe jäeda.

Oma armast kogudust ei unustanud Fliedner millasgi ära, olgu küll, et temal üks truu asemik koguduses ammetit pidas.

Februari kuul 1824 jõudis Fliedner Inglismaa pealinna, Londonisse, ja pööras kohe Saksa koguduse õpetaja Steinkopffi juurde sisse. Seal wöeti teda wäga lahkeste wastu. Seitse nädalat kulusiwad aga enne ära, siis wast wöis Fliedner oma korjamise tööd algada. Rõige esimene, kes oma nime korjamise raamatusse kirjutas, oli praegune Inglismaa kuninganna Wiktorija, kes sell ajal weel weikene printsessin oli. Mitmed kuningliku koja liikmed, hertsogid ja krahwid tegid noore printsessi eeskuju järele. Mitmed suuremad waimuliku ameti pidajad, piiskopid, töid oma anded, ka suure ja auusameelne Wilbersoltse, kes ise haige woodis oli, saatis oma ande ühe kaaskirjaga. Ka wäga palju auusaid kaupmehi, Inglise, Hollandlaste ja sakslaste seast, wötsiwad sellest rohketenete andmise läbi osa, nõnda, et wiie kuu jooksul Londoni ja Oksfordi linnas 700 naela sterlingi (umbes 7000 rubla) kokku oli pandud. Tänuliku südamega kõige wägewama Jumala, kui ka rõõmsate andjate wastu, pööras Fliedner oma kaua igatsatud koguduse juurde tagasi. Mitte üksi see hulk raha, mis Fliedner oma reisu peal oli kokku kogunud, ei

olnud ainukene kasu, Fliedner oli ka ise väga palju näha ja kuulda saanud. Mitmesuguseid haetegewaid asutusi, nagu kooli ja kaswatusasutusi, waeste ja haigete majasid, wangikodasid ja nende parandus-majasid, Piibliseltsisid ja Missioni seltsisid oli Fliedner põhjalikult tundma õppinud. Nende tegewus mõjus väga Fliedneri peale, liiategi weel, et need asutused kõik armu annete waral oliwad asutatud ja ka praegugi weel samati said üles peetud.

IV. peatükki.

R o d u s e s t ö ö s.

Fliedner wiibis nüüd kodu, oma armastatud koguduse keskel. Tema suurem mure ja hool oli see, et kõik, mis tema oma reisu peal näha ja kuulda oli saanud, nüüd väga targu sai järele kaalutud ja läbi mõeldud, et sellest siis ka oma kogudusele mõned punktid wälja walida. Seda oli Fliedner oma reisu peal väga selgeste tunda saanud, et inimene omast jõust ja wäest ühtegi ei jõua korda saata, kui selleks kindel usk elawa Jumala peale weel puudub. Sellepärast püüdis ta oma koguduse seas usu ja waimu elu äratamiseks nii palju tööd teha, kui aga jõud wähegi lubas. Kooli eest, mis tema ise asutanud oli, kandis ta alati suurt hoolt, kõik usuõpetuse tunnid, andis ta ise ja püüdis lastele piltide waral Piibli lugude õppimist kergemaks ja arusaadavamaks teha.

Ra laulmist, noorte inimeste hulgas, püüti parema korra peale seadida, et sellega kiriku laulu mõju tõsta. Üks noorte meeste ja parajus selts sai asutatud, kellest mitte üksi oma koguduse liikmed, vaid ka mitmed Katuliku kiriku liikmed osa võtšivad.

Haigete eest hoolekandmine püüdis õpetaja Fliedner oma koguduse keskel korda saata. Kui soojalt õpetaja Fliedner haigete waimuliku leima eest hoolt kandis, näeme ühest jutlusest, kus tema oma ammeti wendadele ette paneb, et kui saja haige hulgaft, kelle wõidate ees õpetajad palwet teewad, üks ainufenegi õndsaste mõiks surra, siis see ka küll juba wäärt oleks, haigete juures palwetamas ja neid trööstimas käia.

Et oma kogugudus Kaiserswärtis weikene oli, siis jäi õpetaja Fliedneril mõnikord natukene aega üle, mis siis jälle wäljaspool oma koguduse rajast sai tarwitatud, kas haigete waatamises, ehk jutluste pidamises. Ra wangide elust hakkas õpetaja Fliedner ifka enam ja enam osa wõtma. Ta oli Inglismaal reišides näinud, kuidas seal John Howardi ja suuremeelse naesterahwa Elisabeth Frii wäsimata tegewusel, mitmed seltsid oliwad asutatud, kes wangide ihu ja ka hinge elu eest wõtšivad hoolt kanda. Seda püüdis ka Fliedner oma isamaale, ette wõtta. Ligidal seiswa Düsfeldorfi linnas katsus ta selle tarwis esimesi sammusi astuda. Et wangide eluga ennast põhjalikult tutvustada, tahtis õpetaja Fliedner mõneks nädalaks wangide hulka minna, mis temale aga mitte ei lubatud.

Selle peale palus ta siis luba, iga kahe nädala järele wangikodades Jumalateenistust pidada, mis temale ka lubati. 9-mal Oktobril 1825 sai niisugune Jumala teenistus esimest korda Düffelborfi wangikojas ära peetud, kuhu kõik wangid, meeste, kui ka naesterahwad said lastud. Kolm aastat järgi mööda on õpetaja Fliedner niisugused pühapäewa pärastlõunased Jumalateenistused wangikodades pidanud, ilma selle peale vaatamata, et ta ise juba werd wälja kõhima hakkas.

Suure waewaga läks Fliedneril see nõu korda, üht wangide eest hoolekandmise seltsi asutada. 1826 a. sai esimene niisugune selts Saksamaal kinnitatud. Selle seltsi mure oli nüüd wangide hariduse eest, nii heaste waimulikud, kui ilmalikud asjas, muret kanda. Priiherra von Finke, Westwaali maa ülem president, toetas soojalt noort asutust ja ka kuningas Friedrich Wilhelm III. andis selleks kohe oma luba. Wahe ajal reisis Fliedner weel Hollandi maale, et sealt maa wangide eest hoolekandmise asja õige põhjalikult läbi uurida. 1831 aastal awaldas Fliedner ühe raamatu wäljaandmise läbi kõik, mis ta Hollandi maal tähele pannud, nii heaste esimese korjanduse reisu, kui ka teise reisu üle. Sellesamas raamatus awaldab Fliedner esimest korda oma mõtet ka selle üle, kui suurtt õnnistust apostlite ajal asutatud Diafonissa töö uuendamise ristikoguduses võiks korda saata.

Kui nüüd ülemaal nimetatud noor selts walit-
suse poolt kinnitatud oli, hakkaswad kohe Fliedner

ja sõbrad suure usinusega paranduse tööle. Nooremate wangide tarwis sai kohe kool asutatud. Jumala teenistust pidas õpetaja Fliedner. Wanematele wangidele sai mitmesugust tööd muretsetud ja nõnda hoolt kantud, et aeg mitte raisatud ei saaks, waid tööhimu nende sees ärkaks.

Peagi märkas aga Fliedner seda, et kui wangide ülewaatamine mitte niisuguste inimeste käes ei seiä, kes armastusega seda püüawad täita, waid niisuguste käes, kes aga igapäewase leima saamise pärast ammetis on, siis sest loodetud abi wangimajade paranduseks ei tule.

Seda Fliedneri soowi peeti aga mitme seltsi liikme poolt ilmaaegselt wagaduseks, nõnda et Fliedner mõnikord selle pärast väga palju naeru ja pilkamist kannatama pidi. Sellepärast ei taganenud tema aga sammugi oma tööpõllult tagasi. Waimuliku Ministri herra poolt sai tema soowi, Inglismaale minna ja seal kõik armastuse töö asutused, nii heaste waeste, kui ka wangi asjus, läbi uurida ja siis raamatuna oma kodumaal wälja anda. Seda soowi wõttis Fliedner rõõmuga wastu, sest ammugi igatses tema oma filmaga seda suurt ja õnnistatud armastuse tööd, mis eespool nimetatud Elisabeth Frii Inglismaal korda saatnud, näha.

Wangide eest hoolekandmise seltsi aasta koosolekul andis Fliedner oma reisust Inglismaal kõige kuuljate ees selge aru.

Seni ajani oli õp. Fliedner enam wäljas oma kodususe piiristid ühe jao õnnetumate heaks tööd teinud,

nüüd oli aga ka see aeg Sumala nõu järele tulnud, kus weikene ja tähelepanemata Kaiserswärti linnakene selleks keskkohtaks pidi saama, kust kõik armastuse töö õnnistavad kiired mitte üksi wangide ja langesnute, waid kõige abitarwitajate peale pidiwad wälja woolama igas maailma kohas, kus aga ewangeliumi kirik oli aset leidnud.

V. peatükk.

Õpetaja Fliedneri esimene abiolu.

Armastuse asutuste põhjendamine Kaiserswärti linnakeses.

Tänini oli õp. Fliedner oma sisemist majapidamist, nõnda kuidas ju eespool kuulsime, õe abiga püüdnud edasi ajada. Nüüd, kus õel enam wõimalik ei olnud, oma elu saatuste põhjusel, wenda aidata, oli tema sunnitud, wõerastega oma majapidamist edasi pidama, mis aga mitmesuguseid segadusi majapidamise asjusse tõi. Sellel põhjusel tuli õp. Fliednerile nõu, omale abikaasat kosida.

Ka sellesgi ettemõttes lootis õp. Fliedner kindlasti Rõigewägewama abi ja juhatusse peale. Temal seisis ikka see piibli salm meeles: „Heitke kõik oma mured tema peale, sest tema muretsseb teie eest.“ Jumal soowis ka õp. Fliednerile ühe niisuguse abikaasa, kes igas ettemõttes oma meest toetada mõistis. Tema nimi oli Friedrike Münster, sündinud

25-mal Januaril 1800. Friedrike wanemate majas walitses auusus ja Jumala kartus, mis laste peale wägewalt mõjus.

Friedrike ema suri noorelt ära ja kõik see suur majapidamine ja nooremate laste kasvatamine jäi 16-ne aastase Friedrike hoolde, mis tema ka suure truu'use ja emaliku hoolega täitis. Siin õppis tema nüüd ju noorelt kõikjugu raskusi kandma, harjutas aga ennast kõiges sifemises, kui ka wälimises hariduses, nõnda et temast igapidi üks haritud inimene sai. Pea selle järele, kui teised lapsed juba suuremaks kaswasiwad, läks Friedrike Düsseltali päästmise asutusesse, et seal ennast õnnetumaks jäenud weike laste kaswatuse vastu walmistada. Seal õppis õp. Fliedner teda tundma ja saiwad 14-mal Aprillil 1828. laulatud. Nõnda oli siis Jumal Fliednerile eluseltfilise kinkinud, kes teda igas töös toetas.

Esimene ettemõte oli õp. Fliedneril see, et tema wangimajade eest hooletandmise seltsile ära seletas, et nii kaua, kui üht kindlat warju paika nende naesterahwaste tarwis weel asutatud ei ole, keda wangist wälja lastakse, siis kõik nende juures algatud töö juuremalt jault kaduma läheb. Niisuguseid inimesi, kes wast wangist wälja lastud, ei taha keegi heameelega teenistusesse wõtta, enne kui näha võib, kas nemad ka auusaks ja kõlbulisteks inimesteks jääwad.

1833. pani siis seltsi president koosolekule ette, kas niisugust warjupaika asutada, üks ewangeli ja teine Katoliku usu naesterahwaste tarwis.

Fliedner, kes Inglismaal niisugusi majasi, mis

Elisabeth Frii asutatud, näinud oli, soovis et ewangeliumi usuliste warjupaik ühte suuremasse ja jõukamasse kihelkonda asutatud saaks. Kui aga igal pool ikka takistusi ette tuli, andis Fliedneri noor abikaasa oma mehele nõu, seda asutust weikses Kaiserswärtis ette wõtta.

1833 a. wõttis siis õp. Fliedner selle uue warjupaiga asutamise oma peale.

Raha ei olnud selle tarwis küll sugugi, aga head tahtmist ja lootust Jumala peale, seda sell ajal ja see warandus oli suurem, kui keegi loota julges.

Maja sai selle tarwis ka warsti leitud. Esimene selle uue asutuse juhataja ja ülewaataja, Katharine Göbel, oli ka warsti Fliedneri noore abikaasa, Friedrike, toimetusel, leitud. 1833 a. sai esimene warjupaiga abi tarwitaja naesterahwas, nimega Minna, wastu wõetud, ja mõni päew selle järele ka üks teine naesterahwas.

See oli siis esimene warjupaik langenuite naesterahwaste tarwis Saksamaal.

Warjupaiga eest hoolekandmine andis Fliednerile ja tema abikaasale palju tööd, sest kõik ülespidamise kulud pidi ju Fliedner muretsema. Weel enam muret tegi niisuguste langenuid inimeste hinge elu eest hoolekandmine. Siisgi õnnistas Jumal nende tööd nõnda, et kümnest naesterahwast, keda esimesel aastal wõidi wastu wõtta, wiis naesterahwast täiesti dige tee peale pööriswad. Abitarwitajaid tuli ikka

rohkem ja rohkem, nõnda, et juhataja, preili Göbelil pidi abi muretsetama. Aastal 1838. sai siis prei Göbelile üks Diafonisja abiks antud.

Aastal 1840. oli Fliedneril see rõõm, et kuulus mangide eest hoolekandja, Elisabeth Frie, tem warjupaika vaatama tuli. Peale 900 naesterahna on tänapäewani selles warjupaigas wastuwõtmise leidnud. Üks jagu neist naesterahwastest on ka tõesti õige ja auusa elu tee peale juhatatud saanud, muuga oma wana patude sisse tagasi langenud.

Nüüd oleme siis oma jutuga nii kaugemale saanud, kus õp. Fliedner oma kõige tähtsama ülesand täitmise juurde jõudis. 13. Oktobril 1836. sai tema läbi esimene Diafonisjade wälja õpetamise asutus põhjendatud ja sellega see apostlite ajal asutatud amet uneste ülesse wõetud. Selles asutuses seisab siis Fliedneri suurem tähtsus ewangeliumi kirik kohta. Juba Hollandi maal oli tema selle juurde armastuse töö järgi leidnud, kellest Fliedner nõnda kirjutab: „Weel on mõnes koguduses Diafonisja, kes on naesterahwa sugust waeste eest hoolekandmise töö tegijaid leida. Need saawad kiriku walitsuse poolt ametisse seatud ja seisawad ka kirikliku juhatusel ja kõik nende töö on selge armastuse töö. Nemad koguwad andid ja jägawad neid õnnetumatele, otsekohta haigeid koguduse keskel üles ja kandwad nende eest hoolt, nii heaste ihulikus, kui ka waimulikus asjus kuulawad waestelaste järele ja kus abi tarwis, püüwad seda anda. See on üks suur ja õnnistaw töö

fellest terve ristikogudus südamliku armastusega peaks osa võtma." Nõnda õp. Fliedneri kiri.

Kuidas õp. Fliedner seda suurt armastuse töö asutust ewangeliumi koguduses, Kaiserswärti linnakeses, üles võttis, sellest tahame siin enne natukesetähele panna.

"Waesed abita haiged oliwad ammugi ju minu südamele üks raske koorem. Kui sagedaste ei leidnud ma neid maha jäetud olekus, nõnda kui leheküsed närtsimas sügiseses kareda ilma käes. Ei hoolekandmist ihu, ei ka waimu eest! Mitmed suuremad linnadgi oliwad ilma haigemajadeta ja kus neid leida oli, seal sai nende eest väga wähe hoolt kantud. Sooma tõbe ja palju muud rumalust oli igal pool leida. Jumala sõna kuulutamine oli haigemajades peaaegu suutumaks kadunud. Kas ei hüüdnud siin mitte Jumala pikse heal? — „Ma olen haige olnud ja teie ei ole mind mitte vaatamas käinud?“ Kas ei peaks meie ewangeliumi koguduse naesterahwade hulgas mitte neid leida, kes walmis oleks, haigete eest hoolt kandma? On ju ometi meie sõja lastaretid selgeks näitajaks, mis seal naesterahwad armastusega on teinud.“ — Niisugused nähtused, ütleb õp. Fliedner, ei andnud mulle sugugi rahu. Ka minu abikaasa oli väga selles mõttes, et üks niisugune asutus tuleks sisse seada, kus Diafonissad haigete aitamise ja hoolekandmise peale saaksivad ette walmistatud. Kus pidi aga paras koht olema, üht niisugust ewangeli Diafonissa maja asutada? Selle tarwis reisib õp. Fliedner oma ammeti wendade juurde,

ja palus neid, kas nemad tahaksivad üht nii sugust asutust asutada? Kõik need ammetiwennad soowisivad aga, et just mina pidada seda suurt asutust asutama. Jumala ja tema armsa poja, meie õnnistegja Jeesuse Kristuse abi peale lootes, wõtsime siis selle raske töö oma peale. Weikene Kaiserswärt linnakene pidi see koht olema. Meie suurem muru oli nüüd, et maja hospitali tarwis saaks otstitud. Warsti selle peale sai Kaiserswärtis üks suur, ilus maja ära müüdud, pealegi hea koha peal. Minu abikaasa andis mulle nõu, Jumala abi peale lootes seda maja ära osta. Majast nõuti 2300 taalrit (peale 3000 rubla), aga meil puudus ju raha. Siiski sai see maja ostetud. Mardi päewa ajaks pidi raha makstud olema. Üks kristlik naesterahwas, Sohwie Biering, Düsfeldorfist, laenas 1800 taalrit, puuduwa summa toimetas grahw Anton Stollbergist. Jumal ei jätnud meie ettewõtet mitte abita ega häbisse. 30-mal Mail 1836 said minu walmistatud põhjuskirjad läbi waadatud ja alla firjutatud.

Linna elanikud läksivad aga rahutumaks selle mõtte juures, mis asja tarwis mina selle maja olla ostanud. Kui nemad nüüd seda märkasivad, et seegi üks haigemaja saab, siis läks päris torm lahti. Kõige suuremad wastased olivad katoliku usu waimulikud ammetnikud. Rahwa keskel sai jutt laiali lautatud, et siia saawad ei tea kust kõik katku ja kolerahaiged ja mitmed teised haiged kokku weetud, see täitwat siis kõik õhu haigusi täis ja nõnda wõiwad siis kõik haigeks jääda.

Bole see ju mitte imeks panna, sest igal ettevõttel, kui ta ka kuigi hea ja tarvilik on, on ikka oma vastased.

Õnimeheks hospitali arstiks sai linna katoliku usuline arst walitsetud.

Rõige raskem ülesanne oli see, kust niisuguseid kristliku waimuga naesterahwaid leid, kes Diafonisja ammeti peale kõlblikud oleksiwad. Kauaaegse ümberwaatamise järele juhtusime wiimaks ühe leidma. See oli üks arsti tütar, nimega Gertrud Reichardt.

Mitu aastat oli Gertrud oma isa haigete ravisemises ja haawade sidumises aitanud, sellepärast tundis ta juba seda tööd. Ka oli temal waimu elu eest hoolitsemine waeste ja haigete juures iseäralikult armas. Et nüüd öde Gertrud enne ammetisse astuda ei wõinud, kui 20-mal Oktobril, siis aitas meid mõne kuu üks noor kristliku eluwiihsidega naesterahwas, Düsfeldorfi linnast, nimega Albertine Pieper, kes ise mitte päris Diafonisjaks ei soowinud saada. Oktobri kuu lõpul oliwad juba neli rasket haiget haigemajasse wastu wõetud, mõned niisugused haiged, kelle pesu mitu korda päewas pidi uuendatud saama. Et aga pesu tagawara weel väga kasin oli, pidi öde Gertrud iga õhtu hilja weel pesu küna juures seisma. Jumal kinkis aga igas tegewuses kõigile töötajatele sellel armastuse tööpõllul oma jõudu ja wäge. Ka waimulik töö haigete juures näitas warsti oma wilja.

Nüüd astusiwad ka mitmed naesterahwad selle soowiga haigemajasse, et tahaksiwad Diafonisja ammeti peale õppida. Haigemaja tohter ja öde Gertrud and-

fiwad neile kõigis haigete ravitsemise asjus õpetust. Fliedneri abikaasa oli aga kõige selle haigemaja hing.

Mitu korda päewas käis ta haigemajas ja aitas igas asjas kaasa; rõõmustas ja trööstis ka waeleid kannatajaid oma armsa sõnadega. Õpetaja Fliedneri enese hooleks jäi kõik waimulik õpetus. Ta püüdis õppijatele igate pidi ära seletada, kui suur tähtsus sell kristlikul armastuse tööl ristikoguduse kohta on.

Pea iga õhtu käis ta oma abikaasaga haigemajas, kus siis ikka üheskoos õhtu palwe peetud sai. Ei olnud Fliedner ise mitte kodu, waid kuski reisju peal, siis kinnitas ta neid oma kirjadega. Olgu üks tema kirjadest meile eesmärgiks, kui wäga Fliedner ise seda asutust südames kandis.

Minu armsad ja kallid, Issanda sees!

Nii wähe, kui minul aega üle jääb korjamise töös, mõtlen ma ikka ka teie peale. Ma palun alati Jumalat, et tema oma armsa poja, meie õnnistegija Jeesuse Kristuse armu läbi, iga päew, jah iga tund teile uut jõudu ja wäge, nii heaste ihu, kui hinge poolest annaks, et teie nõnda Issandat teenides mitte ära ei tüdineks, waeleid ja haigeid aidates, waid rõõmsa meelega, kannatliku südamega ja wäsimata hoolega nende eest muret kannaksite. Kui kallid ja magus on see tundmine hingele, Kristuse were haamu armastuses puhtaks pesta ja tema kallist ihu usu salwiga wõida. Kes ei tahaks küll Maria Magdalena

ja Salome sarnane olla ja oma nõtra jõudu selle püha teenistuse heaks kulutada?

Just niisugune on nüüd teie armastuse töö, kui teie aga seda usu ja armastusega teete. Need väga kallid ja äratavad Kristuse enese sõnad, „ma olen haige olnud ja teie olete mind vaatamas käinud,“ kõlgu teile iga hommiku tööle astudes, uue jõu ja rammuga südame kõrwadesse, et võiksite wägewad olla Issandas, ja nobedad armastuse töös, et võiksite tunda, meie oleme Issanda wiina mäel ühed nõrgad töötegijad, kes tema käest abi ootwad.

Ra minu korjamise tööd on Issand rohkestes õnnistanud. Palju wendi ja õdesid on mitmesuguste annete kinkimise läbi sellest suurest armastuse tööst elawalt osa wõtnud, nõnda et ma muud ei mõista öelda, kui Issanda püha nimi olgu kiidetud ja auustatud.

Jumal aga õnnistagu seda armastuse töö asutust Jeesuse Kristuse armu läbi! Seda palub teie truu kaastööline Th. Fliedner.

Nõnda õp. Fliedneri kiri.

Kohe esimestel aastatel sai üks kindel majapidamise ja kohuse täitmise wiis maksma pandud. Seal oli kindlaste ette määratud, kuidas igaüks oma kohut pidi täitma, nii heaste waimulikud, kui ka igapäewases töös, olgu need õed, kes juba Diafonisja nime kandsiwad, ehk need, kes selle peale ennast ette walmistasiwad, ehk selle asutuse teenijad. Kui nüüd pärast poole juba mõned wälja õppinud õed oma

õppimise ja emaliku kasvatuse kohast eemale töö põllule said saadetud, siis sai ka neile kõik tarvilikud juhatused kaasa antud. Waikeste ja kindlaste kaswas nüüd see uus asutus Kaiserswärti linnakeses ja Jumal õnnistas seda sellega, et väga palju auusaid inimesi seda asutust oma armastuse annetega toetasid.

21-sel Januaril 1838 a., just õp. Fliedneri sündimise päeval, said esimesed jüsemise armastuse töötelijad, ehk Diafonissad, kes Kaiserswärtis õpetatud olivad, Elberfeldi linna haigemajasse tööle kutsutud. See oli siis esimene samm armastuse töös wälja s-pool Kaiserswärti rajasid. Weel tänapäew töötawad seal mitu õde armastuse ja õnnistusega.

Ikka jägedamaks läksiwad palwed, kus jälle soowiti Kaiserswärtis wälja õpetatud õdesid ammetisse seada. Kui heameelega oleks õp. Fliedner kõik need soowid täitnud, selleks puudus aga tarwilik jõud. Selle tarwis reisis ta aastal 1838. Würtembergi ja Schweitsi maale, et seal ammeti wendade abiga uusi jõudusi selle armastuse töö heaks Issanda sees äratada.

Selle peale astusiwad siis kaks väga auusa meelelist naesterahwast Diafonissi ammeti peale. Nüüd wõidi jälle uusi tööpõldusid juurde wõtta.

Seft suure õnnistusega oli Jumal esimesel kuuel aastal seda asutust kaswada lasknud. Enam kui 40 õde olivad selles asutuses õpetatud, muißt olivad eemal haigemajades ammetis, suurem jagu aga Kaiserswärti haigete majades. Kuum kippus aga jälle kitsaks jääma. Sellepeale sai weel üks suur maja

juurde ostetud. Ehk küll siingi wiimne kui kopikas raha puudus, näitas Imal jälle selgeste, kuidas tema neid kuuleb, kes ligimesele häda sees ära ei wäsi head tegemast ja kes teda kindla usuga appi hüüwad. Warsti oli ka see raha jälle koos. Olivad nüüd need uued asutused õp. Fliednerile ja tema abikaasale küll muret ja waewa maksnud, siiski saiwad ikka jälle teised uued tööd ette wõetud. Nõnda, kuidas ju eespool kuulsime, oli Fliedner wäga weike laste armastaja. Tihti peale nägi tema, kuidas need wäetimid ilma ühegi ülewaatuseta uulitsatel sinna tänna ümber jooksiwad, sest et wanemad, kes wabrikutes, ehk mujal tööl käisiwad. Siis tõusis õpetaja Fliedneril ka see mõte, weike laste hoiupaika asutada. Esimese weike laste kooli asutas grahw Stolberg Düsseldorfi linnas, kelle asutamiseft ka õp. Fliedner osa wõttis. Pea pärast seda asutas õp. Fliedner Kaiserswärtis ühe waeste laste käsitöö kooli ja ühe aasta järele sai see asutus niipalju suurendatud, et ka üks weike laste kool awatud sai.

Selle kooli tööpöld kaswis kohe nii suureks, et sellest warsti üks seminar sigines, kus weike laste koolitajad naesterahwad saiwad wälja õpetatud. Juba aastal 1842 olivad seal peale 120 noort naesterahwast selle ammeti tarwis wälja õppinud. Ka sellesgi asutuses seisis kõik raskem koorm ja mure õp. Fliedneri õladel. Niipalju kui aga iiales jõud ja aeg lubas, andis õp. Fliedner ka siingi kõik usu õpetuse tunnid ise.

Ra sai nüüd üks meesterahwa kooliõpetaja, ni-

mega Joh. Fr. Kanke, juurde mõetud. Tema juhatusel edenes ka laul väga jõudsaste. Kooliõpetaja Kanke abiga andis õp. Fliedner aastal 1842 ühe weike koolilaste laulu raamatu välja, mis väga laialt pruugitud saab. Õp. Fliedner ütles ikka, et üks ilma laulu õpetuseta weike laste kool on just niisama jügune, kui kewade mis ilma lilledeta. Et nüüd usu õpetuse ja waimuliku asjade juhatus õp. Fliednerile üksipäini raskeks läks, siis sai õpetaja ammeti kandidaat, Juhan Ball, üks väga truu ja auus noormees, abiks mõetud. Ka oma raamatu pood sai asutatud, kust koguduse liikmetelle mõnusat kirja wara sai paletud.

Kõige truumaks nõuandjaks ja paremaks aita- jaks, nii heaste rõõmu, kui ka kurwa tundide sees, jäi ikka õp. Fliednerile tema armas ja kallis abikaasa Friederike.

VI. peatükk.

Kurwad tunnid.

Sell ajal, kus Jumal seda noort ristikoguduse sisetist armastuse tööpõldu rohkestes õnnistas ja oma isaliku armastuse kiiresid selle peale kosutawalt paista lastis, tuliwad õp. Fliedneri oma maja ja perekonna elu peale tihti väga rasked ja kurwad elu saatused. Tema wanem wend Ludwig, kelle jeltis Fliedner kõik oma noore põlwe päewad ja kooliaja mööda saatis, suri 1835 aastal ja jättis oma kaks weikest

pojakest oma armsa wenna, see on, õp. Fliedneri kaswatada.

1839 aastal uinus üks noorem wend, kes wast oli abielusse astunud, igawese unele.

Weel sügawamalt sai aga tema jüda kurwas-tatud, kui kolmas wend Georg, kelle kaswatuse eest tema 20 aastat juba isalikult muretšenud oli ja kes wast mõne kuu waimulikuis ammetis seisis, 1. Mail 1840. oma filmad igawese unele kinni pani.

Fliedner tundis aga kõige elu raskuste sees üht trööstijat, ja see oli kõigewägewam Jumal. Tema juurest otsis Fliedner troosti. Oma kalli emale kirjutas ta järgmise troosti kirja, mis umbes nõnda on:

„Sügawast kurwastatud kallis ema!

Kuidas wõin ma teid trööstida, kuidas teie emalikku armastajat südant kergitada, et seda uut rasket hoopi, mis teie ja meie kõikide peale on tulnud, kannatlikult ja nurisemata wõikšime kanda. Üks troost on ometegi teile ja meile kõigile osaks, et Georg õndsaste on surnud ja nüüd seal ülewal seda igawese elu rõõmu maitseb, kelle järele meie weel siin ajalikus elus nii wäga igatsema peame. Georg on oma päewa töö Issanda rahus lõpetanud, ilma et ta oleks pifa elu raskuse palawust ja koormat tunda saanud. Meie ei wõi muud kui hüüda: Issanda nimi olgu kiidetud ja auustatud selle suure halastuse pärast, mis ta oma sulasele on lasknud osaks saada, et teda nii warakult siit häda orust oma igawese rõõmu riiki on kutsunud, et seal oma Issandat,

püha inglite seltsis, igaweste kiita ja teenida. Kallis ema, kas see ei ole mitte meile kõigile üks suur rõõm ja kallis troost, et tohime loota, et Georg on Jeesust Kristust, elawate ja furnute kohtumõistjat, kui oma õnnistegijat ja ärapeastjat siin maapealses elus tundma õppinud ja on ikka himustanud. Talle were sees oma usu riideid puhtaks pesta. See teadus olgu teile ja meile kõigile suurem troost."

Ka Fliedneri enese koduses elus oli rõõmu ja kurwastuse tundisi olnud. Raheteistkümnne aastase abielu aja sees oli neile üheksa lapsukest kingitud, kellest kaks poeglast sündides surnud oliwad ja kaks tütarlast kohe pärast ilmale tulemist ära suriwad.

Et nüüd peale oma laste kaswatamise ja majapidamise mure ka weel muud asjad Fliedneri kalli ja armsa abikaasa hoole all oliwad, kellest tema suure armastusega osa wõttis, siis ei ole imeks panna, kui mõnikord juba wäsimus kätte kippus ja termis nõrgemaks jäi. Üht asetäitjat ehk abilist õp. Fliedneri abikaasa kõrwale leida, oli peaaegu wõimata, iseäranis juba sellepärast, et Diafonissa-töö üks uus üleswõtmine meie ewangeliumi koguduse keskel oli, mis wäga suurt ettemaatust nõudis, et see kuidagi wiisi püha kirja õpetuse wastu ei käiks, waid just apostlite ajast alustatud põhjal seisaks. Kõik wälimine puhtus, korrapidamine, lihtsus ja kokkuhoidmine, mis ju üks suur ja tarwilik teadus Diafonissa-töö põllul on, seda kõik oskas Fliedneri abikaasa kõige paremini juhatada.

Sellest kõigest näeme meie, kui suured töö osad

õp. Fliedner oma kallil abikaasa kanda oli usaldanud. Abielu — häda elu, — seda sai ka Fliedneri abikaasa tihti tunda. Oma kallil mehegi elu pidi ta sagedaste Jumala hoole alla andma. Raskemad tunnid tulivad aga aastal 1841. Septembri kuu hakatuses jäi õp. Fliedner ja pärast ka nende wanem tütar raske närwide palawikku haigeks, ja kohe selle peale jäiwad weel kaks nooremat tütrekest sellesamasse haigusesse. Õpetaja Fliedner mõis juba ühe kuu järele jälle ammetisse astuda ja ka laste juures oli paranemist märgata. Kõik oliwad aga weel haigusest wäga nõrgad kui nende armastaja ema kaks uue haigemaja siseseadmisi pidiwad juhutama minema, kuhu neli Diafonistat said ammetisse seatud. Oma õe hooleks jättis ta haigete rawitsemise. Seal jäi aga keskmine tütrekene, nimega Simonette, uueste haigemaks ja enne kui wõimalik oli, armastajat ema haige woodi juurde kutsuda, lahkus ta 1. Nowembril siit ilmast. Kui nüüd ema koju jõudis ja oma noorema tütrekese woodi ette astus, kelle nimi Johanna oli, ütles ta kurwalt: „Ka tema läheb igawese rahusse.“ 17. Nowembril wautas armastaja ema kätt ka selle tütrekese silmad hellalt igawese unele kinni. Minult üks armastaja ema süda mõib seda ära tunda, mis sell korral selle ema südamest on läbi tunginud.

Jõulu ajal mõis Fliedneri abikaasa juba oma wanematele kirjutada, et tema süda üsna rahulik on, aga filmawee pisarad weel kuiwada ei taha. Jumala armu peale lootes, kes kellegile raskemat koormat

peale ei pane, kui ta kanda suudab, lõpetan ma selle aasta. Iffa ja alati trööstis ta ennast selle oma kõige armsama laulu salmiga: „Eks mu kohus tänu teha, Jumalale ilma peal? ja „Aeg kõik asjad lõpetab, Jumal ifka armastab.“ Oma päewaraamatu wiimse lehekülgede peale on tema järgmised sõnad ülesse tähendanud: „Rahu ja puhkamist ei ole selles ajalikus elus mitte leida, seal üleval on õige isamaa kõige oma pärandusega. Kõiki terwitan ma südamliku armastusega! Issand hoidku ja kaitsku meid Jeesuse Kristuse sees. Jeesus, minu ärapeastja ja lunastaja, wõta ka mind armust oma igawese rahu riiki wastu, Amen.“ Kuu ei kestnud Fliedneri kalli abikaasa terwis mitte enam. Tema tundis, et ta päew päewalt ifka nõrgemaks jäi, kuni 18-mal Aprillil raske haigus täieste wõimust wõttis. Kõik abiandmised oliwad asjata ja 22. Aprillil uinus see kallis elu, kes nii palju elu palawust ja tormi oli maitsta saanud, Issandas igawese rahusse. Wida raskemalt Issanda käsi Fliedneri peale langes, seda kindlamalt hoidis ta tema poole.

Oma kadunud abikaasa lauluraamatusse, mis Fliedner oma noorema tütrele kinkis, kirjutas ta järgmised sõnad: „Tütrefene, wõta see laulu raamat, mis sinu õndsja ja armastaja ema omadus oli, tema surma päewa mälestuseks, enesele. Loe ja palu hea meelega sealt seest ja õpi Jeesust Kristust lauldes kiitma, nõnda kui seda sinu õnnis ema tegi. „Kes mind wara otsiwad, need leidwad mind“ seda salmikest tundis sinu õnnis ema, ja see on teda pime-

duse orust ja surma warjust läbi wiinud igawese paradiisi, kus ta nüüd Issanda trooni ees, walge riietega ehitud ja Palmi oksel kandes, teda kiidab ja teenib igaweste. Sinu kurwastatud, aga Jumalat kiitja isa, Th. Fliedner."

Suur ja raske oli see hoop, millega Jumal nüüd õp. Fliedneri, kui ka kõiki neid armastuse töö asutusi katsuma tuli. Fliedner ise ütleb selle kohta: „Jumal ise, kes selle raske haawa on löönud, teab ka üksi, kuidas seda jälle parandada. Praegu on meil veel tema tee tundmata, aga eks tema ole see õige ja selge armastus.“

VII. peatükk.

Armastuse töö asutuste laiendamine ja Fliedneri teine abielu.

Waewalt üheksa aastat oli sellest ajast mööda, kus esimene langenuite naesterahwade warjupaik Kaiserswärtis asutatud sai, ja kui suureks oli see nüüd ju Jumala abiga kaswanud! Ta oli üheks linnaks jaanud, mis mäe otsa ehitatud, kust armastuse töö wägewad kiired kaugele, maailma häda ja wiletsuse keskele, kosutawalt paisusiwad.

Suur rõõm oli õp. Fliedneril selle üle, et mitmelt poolt noored kristliku waimuga naesterahwad Kaiserswärti saadeti, kes siis seal Diaakonissa ammeti peale sawad õpetatud. Ruumid kippusiwad aga jälle kitsaks jääma, mis peale Fliedner sunnitud oli, uusi

ehituse ette võtma. Jumal laskis ka seda ettevõtet nõnda heaste korda minna, et üks suur puudus, mille all kõik see suur asutus kannatas, lõpetatud sai. See puudus oli see, et oma asutuse kirikut ei olnud. Nüüd sai aga see puudus täidetud. Üle 14,000 taalrit oli selle ehituse jaoks tarvis. Täis lootust Jumala poole pööris ta jälle oma armsa ja kallimeelse kuninga poole, kust temale suurem summa ilma intressideta lubatud sai. Puudum raha tuli veel armastuse annete läbi kokku.

Juba aastal 1842 pidas kõrgeauline kuningas nõuu, kuidas tuleks Berliini üks iseseisvav Diafonissade õpetamise, ehk nõnda nimetatud Gma-maja, asutada. Sp. Fliednerile sai kuninglik soom ette pandud, kus tema hooleks usaldati, üht tublit waimulikku meest ja üht kristlikku naesterahvast, kes uue asutuse eestseisjateks kõlblikud oleks, wälja walitseda. Ta reisis selle tarwis Hamburgi linna Amalie Sievekingi tundma õppima, kes oma hea ja armastuse töö põllul, waeste ja hädaliste aitamiseks, laialt tuntud oli, ehk ta küll Diafonissa nime ei kandnud, aga 20 aastat juba selle jarnast tööd tegi. Juba oma abikaasa eluajal oli Fliedner teda Kaiserswärthi asutuste eestseisjateks soowinud, aga see armas oma kohuse olemat, isamaa hädaliste heaks töötada. Amalie Sievekingi õpilane, Karoline Bertheau, ka Hamburgist pärit, üks väga kristliku waimuga naesterahwas, kes sell korral suure Hamburgi linna naesterahwa haigemaja ülewaataja oli, õppis Fliedner tundma, ja lootis, et ehk temast wõiks Berliini uueste asutatud Diafonissa

maja eestseisja saada, aga Jumala mõtted olivad selle kohta hoopis teised. Karoline Bertheau pidi Jumala tahtmise järele Fliedneri teiseks abikaasaks ja faastöötegijaks saama.

29-mal Mail 1843 saiwad nemad Hamburgis St. Georgi kirikus laulatatud. Teine Fliedneri abikaasa, Karoline Bertheau, oli 26-mal Januaril 1811 jündinud. Tema wanemad olivad Prantsuse maalt pidanud sellepärast wälja rändama, et nad ewangeliumi tõe walguse poole hoidsiwad. Peale 21 aastat on Fliedner oma teise abikaasaga õnnelikku abielu elanud. Kahetsa lapsusest on Jumal neile selles abielus kinkinud, kelle hulgast kaks ära suriwad. Kõik oma kadunud eelkäija ammeti kohused wõttis ka teine Fliedneri abikaasa oma kanda. Pulma reis oli ennem üks ammeti tallituse, kui löbu reis. Esiteks sai Berliini linna mindud, kuhu ka wäheajal wiis Kaiserswärthi Diafonisjad oli jõudnud, kes nüüd seal, nii kui eespool ju nimetatud, ammetisse said seatud. Sealt läks Fliedner oma abikaasaga Halle linna, et seal temale A. H. Franke asutust näidata, ja selles oma usku ja armastust Jeesuse Kristuse wastu kinnitada. Suure rõõmuga sai Kaiserswärthis eneses Fliedneri teine abikaasa igalt poolt wastu wõetud. Wiimisel ajal oli ka palju õdesi juurde tulnud, ühel päewal koguni wiis ühe korraga. Suure igatsusega oodati nüüd uue ehituse walmis saamist, ja kõikide rõõmuks sai ka uus ehitus 10-mal Septembril sisse õnnistud, kus juures ka 10 õde Diafonisja ammeti peale uues kirikus õnnistatud saiwad. Kohe selle

peale sai weel üks uus ehitus ette mõdetud, mis ju 31-sel Julil 1844 õnnistatud sai. Sellisamal päeval sai ka kandidat Stricker, mis ju eespool nimetatud haigemaja ja koguduse abiõpetajaks õnnistatud.

Aastal 1846 sai jälle üks uus õpetuse jaosfond sisse seatud, mis seminari nime kandis ja kus niisugused naesterahwad saavad wälja õpetatud, kes pärast poole tütarlaste alguskoolides, ehk nõnda nimetatud elementar koolides õpetust andsiwad. Öp. Fliedner oli seda juba ammugi tähele pannud, et algus koolides naesterahwa sugust õpetuse andjad enam emaliku kaswatusse kohuseid mõtsiwad täita, kui meesterahwa koolitajad.

Rõrge kooli walitus oli selle ettemõttega wäga rahul ja toetas seda sellega, et need naesterahwad, kes Kaiserswārthi seminaris õppimise lõpetasiwad, iseäralised õigused ammeti pidamiseks saiwad. Ka Rõrgema tütarlaste koolide tarwis saiwad pärast poole seal naesterahwad ette walmistatud. Selle seminari tarwis sai ka uus maja ehitatud ja sisse õnnistatud.

Rõdik see suur hulk raha, mis ehituste peale kulus, andis Jumal õigeks ajaks.

Rõrgeauuline kuningas saatis seminari tarwituks 1000 taalrit, aga kõige rohkem tuli jüisgi ikka weiksema kingituste waral kofku. Nõnda saatsiwad näituseks Jenkendorfi weiksamad ja suuremad lapsed 25 taalrit, mis nemad ühe loosi läbi, kus oma tehtud asjakesed loosi peale pandi, kofku mõtsid. Olgu siin paar näitust, kuidas Jumal mõnikord wiimsel filmapilgul abi saadab: Üks suur maja sai jälle

juurde ostetud ja 1-sel Mail 1846 pidi 1000 taalrit wälja maksetud saama, aga weel 28. Aprillil puudus suurem summa kõik. Seal korraga saatis kõrgeauline kuninga proua Elisabeth 500 taalrit, 333 taalrit sai laenu peale wõetud, puudum raha tuli wäheha annetega kofku, nõnda et esimeseks Maits kõik raha koos oli.

Teine kord oli Fliedneri abikaasjal 600 taalrit leiwa jahude eest möldrile wälja maksta. Tähtaeg jõudis kätte, aga raha puudus. Ka ei lubanud mölder enam wälja anda. Hirm, et raha tähtajaks ei saa, läks üsna suureks. Fliedner ise wiibis see kord Berliini linnas. Kes aga uskus Jumala abi peale lootwad, ei jää mitte häbisse, ja waata imet, just täht päewa hommikuks oli 600 taalrit seal, mis auline würst von Waldenburg oli läkitanud. Raha puuduse, ehk selle üle, kust raha saada, ei räägitud Fliedneri perekonnas mitte palju, küll aga nimetas ta wähest nalja kombel oma abikaasat raha ministriks.

Rägi Fliedner, et mõned uuendused tarwilikud oliwad, siis ei läinud ta mitte esiteks inimeste palwele, waid alandas ennaft omas kambrikeses põlwele peale ja kandis oma palwe Jumala ette, siis wast wõttis ta asja julgeste käsile ja waata, kõik õnnistas Jumal. Oli õp. Fliedner kodu, siis mõistis ta oma aega ikka nõnda tarwitada, et tal mõned filmapilgud üle jäiwad, kus ta mõne üksiku õega nende ammeti ja waimuliku tarwituste üle rääkida wõis.

Kus nii palju ja nii mitmesuguseid inimesi ühes koos, seal on ka mõnigi kord waljut maanitsuse sõna

tarmis, aga ka suurt armastust ja kannatust. Ise-
 äranis oli Fliedneril selle kohta väga terav mõistus,
 et oskas igat ameti pidajat tema õige koha ja am-
 meti peale seadida. Haige saalide, köögi ja õmblus-
 tubade ülewaatamine oli väga läbi katsutud ja proo-
 witud õdede kätte usaldatud, kes siis nooremaid õpe-
 tama ja juhutama pidivad. Üle kõige terwe Diako-
 nissa maja walitses 1847 aastast peale õde Sohwie
 Wagner. Tema ja kõik teised õed töötasivad aga
 Fliedneri abikaasa juhatusel all. Iffa kindlamalt ja
 lahutamataalt püüdis Fliedner seda ristikoguduse jõe-
 mist armastuse tööd ewangeliumi kirikuga ühendada,
 selle teenistuses ja kaitse all see asutus juba hakatu-
 sest saadik seisis.

Enam kui 60 Diaconissat, kes kõik Kaiserswäর্থhis
 olivad õpetatud, töötasivad juba teistes kohtades.
 Nende suurem töö ja mure oli waesid ja hädalisi
 üles otsida ja neile abi pakkuda. Suureks kurwas-
 tuseks oli Fliedneril see, kui igale poole, kuhu Diako-
 nissasid soowiti, neid saata ei wõinud, sest et nendest
 tihti puudus oli. Iffa pani tema nende õdedele, kes
 kaugeemale töö põllule saiwad saadetud, ette, et nemad
 waesemaid haigeid hoolega üles otsiks ja neile abi
 pakuks. Kui juhtub, et rikkas ja waene haige kor-
 raga abi tarmitawad, aga wõimalik ei ole mõlemaid
 teenida, siis peab waest haiget ette wõtma, sest et
 rikkastel wõimalik on, ka teisel teel rutemalt abi saada,
 kui waestel.

Riisjugusel korral peate teie kindlaste Kristuse

õpetuse ja käsu järele käima, mis Lufa ewangeliumis 14. peat. 12—24 salm. kirja on pandud.

Õp. Fliedner märkas ka warsti, et igas asutuses mitte just küll ei ole, kus ainult naesterahwa jõud ja juhatus oli, waid mõnesgi asjas läks meesterahwa kindlat juhatusst tarwis. Selle tarwis asutas ta oma sõbrade toetusel ja nende abiga 1844 a. Duisburgi linna ühe niisuguse asutuse, kus meesterahwa sugust noored inimesed, keda Diafoniteks nimetati, õpetust saiwad ja kes siis kõigis asjus, kuhu naesterahwa jõud ei ulatanud, oma jõudu ja juhatusst pidiwad tarwitama. Selle asutuse tarwis ostis Fliedner jälle oma wastutamise peale suure maja. Selle majasse sai ka õnnetumaks saanud poislaste kaswatus ja õpetuse paik sisse seatud. Ka Dr. Wicherniga, kes selle asutuse kõige truim kaaswõtteleja oli, astus Fliedner lähemasse ühendusesse ja läks temal korda, Dr. Wicherni abilist, õpetaja Brandti ja pärast kui Brandt ära läks, herra Eugelberti selle asutuse eestseisjaks wõita. Kõige selle asutuse sisse seadmise eest kandis õp. Fliedner hoolt.

Õnneseks maja isaks sai tubli ja auuwäärt mees, Gottlieb Wulffen ja naesterahwa toimetuse wõttis Diafonisja Maria Schäfer oma peale.

Kui kuhugi uue koha peale Diafonisjasid ammetisse soowiti, siis said need ikka, kas Fliednerist enesest, ehk tema abikaasast, uude kohta wiidud ja seal ammetisse seatud. Iga reisi peal oskas aga Fliedner ikka midagi kõige nende suurte asutuste heaks korda saata, kas armuannete korjamisega ehk jälle

abiseltside asutamiseega. Aga ilma asjata wiita, seda Fliedner ei sallinud. Kaks korda reisis Fliedner selle aja sees Inglismaale; 1846 aastal wiis ta neli Kaiserswärthis õpetatud õde Londoni saksa haigemaja peale.

Ra nendegi reisude peal sai ikka armuannete korjamine ette wõetud, mis Jumal rohkestes õnnistas. Sagedaste kutsuti Fliedner kuninga poolt Berliini, kus ta ükskord koguni kuningliku kabineti nõukogu koosolekust osa wõttis.

10. Oktobril 1847 sai uus suur Diafonisfi maja, nimega Betania, Berliinis jisse õnnistatud, mille pühitsemisest kõrge auuline kuningas kõige oma perekonnaga osa wõttis. Esimeseks juhatajaks selle Diafonisfi maja peale sai Marianne von Kantsau, kes ühe aasta juba Kaiserswärthis wiibis ja nüüd õp. Fliedneri läbi kuningale ette pandud sai. Veel üheksa Kaiserswärthi õde astusiwad selle uue maja warju ja juhatuse all ammetisse. Lõpukõne, mis õp. Fliedner pidas, mõjus iga kuulja südamesse wägewalt, iseäranis aga kuningale peale, nõnda et kõrge auuline röömuga hüüdis: „täna on ewangeliumi kogudusel suur röömu päew. Jumal lasku kõik korda minna ja õnnistagu ise meie uut armastuse töö ette wõtet.“ Ra riiete kandmise üle Diafonisfiade keskel sai räägitud ja kuningas wõttis armulikult Fliedneri ette paneku wastu, et nimetatud õed peale oma lihtsa ülifonna, misgi muud märki ei pidanud kandma. Ikka ja alati jäi kuningas Friedrich Wilhelm IV., esimeseks ja wiimseks Kaiserswärthi asutuste heate-

gijaks ja meelespidajaks, nõnda samuti ka kõrge mõteline raha ministri herra von Bodelschwingh. Aastal 1847 käis kuningas jälle Kaiserswärthis, kõigi neid asutusi vaatamas.

Ühe aasta pärast julges õp. Fliedner armulise kuningale ühe jalutus käigu peal palwet ette panna, et Kaiserswärthi weel üks waimu haigete maja naesterahwaste tarwis saaks asutatud. Kuningas lubas armulifelt selle tarwis ühe tühja endise kroonu ka-farmu, mis ühe lisa ehitusega täiendatud sai. Nõnda tõusis siis jälle üks uus asutus juurde.

Ikka enam ja enam sai Diafonissa, ehk see sise-mise ristifoguduse armastuse töö tuttawamaks, nõnda et ka wõerad maad seda ju tähele panema hakkasiwad. Mitmelt poolt, wõeralt maadelt, tuliwad palwed, kus kus niisuguseid armastuse töötegijaid õdesi soowiti. Õp. Fliedner lootis mõned palwed täita wõima, pidi aga igale poole ise neid õdesi saatma ja ammetisse seadma minema, sellepärast ei jõudnud ta enam Kaiserswärthi linna foguduse õpetaja ammetit pidada, waid pani selle ammeti maha. Kuninga soowi, et Fliedner ühe osa aasta päewadest Berliinis wiibiks, seal olewat Diafonissa maja juhatades, wastas Fliedner alandlikult: „Majesteet, ma ei passi mitte Berliini linnale.“

Ka Düsfethali linna Diafonissa maja eestseisuse ammetit soowiti Fliedneri hoole ja juhatuses alla anda, aga ta ei wõinud seda mitte wastu wõtta. Südame tunnistus ei lubanud Fliednerile seda mitte, Kaiserswärthi, mis temale armsaks jäenud, maha jätta.

27. Januaril 1849 a., just 27-me aastase ammeti pidamise järele, jättis ta siis linna koguduse jumalaga ja jäi ükspäinis Diafonissa asutuse õpetajaks, mis wahe ajal iseseiswaks koguduseks sai tunnistatud. Et nüüd selle ammeti maha panemisega õpetaja ammeti palk ära kadus, siis oli Fliedner sunnitud asutuse seltsi walitjuse käest üht wähest abi paluma. Tänini oli ta seda ilma kõige tasuta teinud. Kuningas kinkis ühe suurema kapitali ja seadis ka, et Diafonissa asutuste kogudus sinodi leskede kassast osa sai. Wiimaks kinnitas kuningas ka weel kaswatus raha Fliedneri poegade koolitamise jaoks. Nõnda muretses siingi jälle Jumal oma sulase eest, kes truu töötegija tema wiinamäel oli.

VIII. peatükk.

Diafonissa = ija.

Kolm aastat reiju peal. (1849—1851).

Siimene wõeras maailma jagu, kuhu õp. Fliedner oma Diafonissad ehk õed wiis, oli Põhja-Amerika. Õpetaja Passawant, Pittsburgi linnast, Pensilwaniast, oli 1846 aastal Kaiserswārthi linnas wiibides, seda armastuse tööd tundma õppinud ja soowis nüüd niisugust Diafonissa maja Pittsburgi asutada. Aastal 1849 wõis wast Fliedner seda soowi täita. 9-mal Junil 1849 astus ta nelja õega selle pika ja raske tee peale, oma saatust Jumala kätte andes. 5. Julil

1849 jõudsiwad nad New-Yorki linna ja sõitsiwad sealt raud-tee ja wee teesid mööda edasi, kuni ühe nädala järele kohale jõudsiwad. Spetaja Passawant wiis neid kohe haigemajasse, kus ju palju haigeid oli ja kuhu üks päew hiljem ka üks Amerika noor naesterahwas õppimiseks wastu wõeti. Pärast poole sai see asutus Rochesteri linna seatud. Esimene juhatus sai Kaiserswärtis õppinud de Elisabeth Hupperti kätte usaldatud, kes seda ammetit ka suure armastuse ja hoolega on pidanud. Siin kaugel Põhja Amerikas õppis ja uuris Fliedner nii heaste kiriku, kui kooli, waeste ja wangimajade olusid tundma, ja kirjutas neist kõigist oma reisi kirjelduses, mis ta oma asutatud waimulikuse ajalehes kodumaal awaldas. Jseäranis kiidab Fliedner Amerika kristlaste püha päewa pühitsemisest, kus täiesti püha hingamise päewa rahu walitsenud. Ka nende missiooni töö leiab kiitust, aga ka mõndagi puudust, näituseks kooli ja kiriklikuse asjus ei jäta ta nimetamata. Ka suurt Niagara weekukkumist käis Fliedner vaatamas. 4. Oktoobril reisis ta Inglismaa kaudu oma kodumaale tagasi, kus ta omafetest suure rõõmuga sai wastu wõetud. Suure rõõmuga märkas Fliedner oma kodu maal, kuidas see sifemise armastuse töö seeme, mis tema Jumala abiga ristiluguduses püüdis külwata, igal pool armsaste idanema hakkas. Suures Breslau linnas sai Diafonissa maja elule kutsutud. Ka Röönisbergi linna sai niisama sugune Diafonissa maja asutatud, kuhu ikka esimesed õed ja eestseisjad Kaiserswärthist said saadetud. Koju tagasi pöörates sai weel

Danzigi linnas üks abi selts, Kaiserswärthi asutuste toetuseks, asutatud. Stetiini linnas astus üks selts, Fliedneri soomitusel, kokku, kes ju aasta pärast Kaiserswärtist õdesi soowis Diafonissa töö alustuseks. Nõnda samuti sündis ka Karlsruhe linnas. Aastal 1852 sai ka Riehenis, Baaseli linna juures, suur Diafonissa maja awatud.

Ka weel üks väga suur ja raske ettemõte sai Baaseli reisu peal herra Spittleriga läbi räägitud, see oli Jerusalemma linna üht Diafonissa maja asutada. Juba aastal 1846 oli Fliedner Londoni linnas Jerusalemma piiskopi, Samuel Gobatiga, tutwaks saanud ja seal siis ka piiskopiga kristliku sihemise armastuse töö üle ewangeliumi koguduses jutustanud. Piiskop lootnud warsti ka Jerusalemmas seda armastuse tööd alustada. Aastal 1850, reisis misjonär Reichhardt, meie kõige wanema õe wend, Kaiserswärthist läbi Jerusalemma, et seal juutide seas misjioni tööd teha. Nimetatud misjonäri läbi sai piiskop Gobatile aruanne meie armastuse töö üle saadetud ja ühtlasi ka teadustatud et meie walmis oleksime Jerusalemmas kristlikku armastuse tööd algama. Sagas ju ommetigi meie õnnistegija Jeesus Kristus ise seal kohal waestele ja hädalistele oma taewalikku armu ja abi kibeda risti surma läbi.

Warsti selle peale tuli teadus, kus piiskop kahte õde Jerusalemma koguduse peale soowis. Kohe sai see asi meie kallimeelse kuningale ette pandud, kes oma kõrge nõuga soowis, et Jerusalemma üks iseseisaw Diafonissa maja saaks asutatud, just nõnda,

fuida Fliedner seda oli ette pannud. Üks haigemaja pidi sisse seatud saama ja veel üks kaswatuskoht tütarlaste jaoks. Rõrgemeelne kuningas lubas oma kaks weiket maja Jerusalemmas selle tarwis pruukida ja soowis, et Fliedner ise esimesed öed armulise kuninga kulul pühale maale wiiks ja neid seal ammetisse seaks.

Fliedner wöttis siis selle pika ja raske reisu ette. Mitmelt poolt Saksamaalt saadeti selle reisu tarwis abi. Iseäralised seltsid, Siioni seltsi nime all, asusiwad tööle, et mitmesuguseid andeid korjata ja sellega kaugele maale reisijatele kergitust soowida. Palju andeid ja kraami tuli kokku, nõnda et 23 kasti sai täis täidetud, mis kõik sai kaasa wõetud. Ka üks täieste sisse seatud apteegi jauskond, kõige tarwiliste rohtudega, sai sisse pakitud ja kaasa wõetud. Selle toimetuse tarwis oli teiste ödede hulgas ka üks niisugune öde, kes rohtude segamise ja valmistamise peale õppinud oli. Öhtul, enne ärareisimise päewa, kogusiwad siis kõik öed ja teised ammetnikud veel ühte kokku, et ühes kohas palwet kõige wägewama trooni ette kanda, kus siis põhjuseks Daweti 91 laul sai walitud. Lõpuks sai wägew ja armas laul, — „Issand, sind ma kiidan kõrgest, Oled mu, Mina su Oma olen järgest,“ — lauldud. 17-mal Märtsil läks siis Fliedner nelja öega teele. Berliini linna jõudes, wiis Fliedner kõik öed armulise kuninga proua ette, kes neid näha ja nendega rääkida soowis. Sealt sai siis Triesti linna mindud. Selle reisi seltskonna hulka astusiwad ka kaks wai-

mulikku meest, õpetaja Schultz ja Plitt, kes Fliedneri seltsis püha maad näha soowiswad.

Pakkide ja kastide edasi toimetuse mure wõttis õp. Fliedner kõik oma kanda, mis mõnda sugust raskest tegi. 27-mal Märtsil astusiwad kõik laewa peale ja jõudsid 1. Aprillil Siira saare peale, kus natukene aega puhati. Nüüd sai Europa maa jumalaga jäetud ja 3-mal päewal paistiswad juba Aasia rannas Smirna linna tornid. Wiis päewa sai selles linnas puhatud. ja selle aja sees kõik tähtsamad asjad, nii kui haigemajad ja kaswatuse kohad, mis kreeka ja katuliku usu kristlaste asutused oliwad, kui ka muhamedi usu kumbed tundma õppitud. Tuhatajateks oliwad missioonäärid Wolters ja Sandretski. 7-mal Aprillil sõitis laew jälle edasi. Wäga palju sõitis selle laewa peale ka muud rahwast, iseäranis aga kreeka usurändajaid. Ka türklasi oli laewa peal ja Fliedner ei pannud mitte wähe imeks, kui suure hoolega nemad oma usu kumbeid püüdsid täita. Ka meie Jerusalemma reisijad kogusiwad iga hommiku ja õhtu ühendatud palwele. Rooduse saare peal käidi kuulsa Johanniteri lossi wägewardi wäremeid, ja Küpruse saare peal, Larnakas, halastaja õdede kooli vaatamas. Beiruti linnas, mis üks tähtsam sadama linn Siiria lahe ääres on, wõttis Preisi riigi konsul, Weber, neid suure lahkusjega vastu. Kesknädalal enne Ülestõusmise pühi jõuti Jassa linna, mis pühas kirjas Joppes hüütakse. Seal sai siis ratsa hoostega edasi mindud, kuni õhtuks wana Arimatia linna jõuti, mis nüüd Ramleks nimetatakse. Kuu walgel sai siis ilusast Saaroni

orust mööda sõidetud, kuni ühe kloostri juurde õomajale wõisid jääda. Weel üks päew, ja Gliedner wõis oma kaaslastega Jumalat kiites rõõmsalt hüüda: „Meie jalad, oh Jerusalemm, seisatawad sinu wärawate ees.“ Ülestõusmise pühade Jumala teenistustest, mis armsas Kristuse kirikus, Siioni mäe peal, peetud sai, wõeti alati osa, mis kõikide südameid rohkestes kosutas. Üsna kurb oli aga see pilt, mis püha haa kiriku juures filma paistis. See suur tungimine ja tõukamine, mitmesuguste usu rändajate keskel, läks ju mõnikord nii suureks, et türgi soldatid, kes siin korda peawad, püüsi parade ja kantsikutega pidiwad rahu jalale seadma. Gliedner ja tema seltsilised käiswad alles pärast Ülestõusmise pühi püha haa koobast vaatamas.

Nüüd sai ka Diafonissa maja sisse seadmine ette wõetud. Suure töö ja waewa järele jõuti niikaugele, et 4-mal Mail õnnistamise päewa wõis pühitseda. Gliedner oma kaaslastega, piiskop Gobat ja mitmed Inglise waimulikud mhed wõtsid sellest tähtsast tunnistusest osa. Kohe astusiwad ka õed oma armastuse tööle ja mitmed naesterahwad astusiwad Diafonissa majasse, et ennast selle tähtsa armastuse töö vastu walmistada. Oliwad nüüd kõik toimetused uue asutuse juures korda seatud, pidi õp. Gliedner ka selle peale mõtlema, et koju poole tagasi pöörduda. Ta jättis kõik senna jääjad õed ja tutwad Jumala wägewa saatuse alla ja palus südamest, et iga üks oma tööd usu ja kristliku armastusega teeks, mis peale siis jumalaga jätmine tuli, kus palju filmamee pisaraid

fai walatud. 17-mal Mail sõitis Fliedner misſionär Landreſki ſaatusel Jeruſalemmast wälja. Juba Jeruſalemmas wiibides, käis ta ſeal ümberkaudſeid kohte waatamas, nii kui Betlemas, kus õnniſtegiſa sõimekene kord ſeiſnud, ſiis ſuure Abrahami tamme juures, Juuda mägiſel maal, Betabaras, Jordani jõe ääres kuni ſurnu mereni. Nüüd ſai aga Samaria linna kaudu mindud, kus Gebali ja Karitſimi mäed, Jakobi kaew ja Sekem tee ääres näha on. Mai kuu palawus, mis ſiin maal wäga raſke harjumata inimeſele kannatada, mõjus ka Fliedneri peale nõnda, et ta üsna nõrgaks ſippus jäema ja misſionär Landreſki juba arwas, et Fliedner päewa piſte haigufe ſaab, mis aga, tänu Jumalale, mitte ei juhtunud. Raana ja Natſareti läbi jõudes ſaiwad nad Kenetſareti järwe äärde, kelle kallastel õnniſtegiſa nii ſagedaſte oli kõndinud. Kalilea maalt läbi minnes, waadati weel Tiirufe ja Siidoni waremeid, kuni wiimaks kümne päewafe reisu järele tagaſi Beirut linna jõuti. Siit sõitis Fliedner laewaga Türgimaa pealinna, Konſtanſtinopolisſe, ſeal aſunud ewangeli kogudufi waatama, kuhu ju wiie aasta eefi Diafonisſafid oli palutud, aga mis palwet weel ei wõidud täita. 14. Juunil wõis ta ſiis koju poole pöörata. Käis ka weel Altdorſi waeftemaja ja ſeal töötajaid õdeſi waatamas, nägi ka ſelle uue ehitufe jagu, mis grahw Stolberg ſelle waeftemaja ſuurendamiſeks ehitada laſkis. Siin nüüd ſai Fliednerile üks ſuur ootamata rõõm ofaks, mis ta koguni ei wõinud arwata. Tema armas abikaafa reifis oma mehele Altdorſi waſtu. Jällenägemine

oli nii südameelik, et kõik rõõmu pärast filma pisaraid walasiwad. Berliini jõudes, andis ta armulise kuningale oma reisu üle selge teaduse ja 6-mal Juulil pidas ta juba oma kodu, Diafonissa kirikus Jumala teenistust, kus Jumalale kiitust ja auu tema helde kaitsemise eest pikka reisu peal sai antud.

Õp. Fliedner oli nüüd oma filmaga seda maad näinud, kus Jumal oma armu nõuu waeste patuste heaks korda saatnud. Ka seda pimeduse wõimust, mis muhamedi wale usk selle kalli maa peale on saatnud, õppis tema tundma. Kui õnnetu, kui pime oli kõik waimu elu. Siin ja seal mõni ewangeliumi koguduse elu täheke, see oli kõik mis fiit leida oli. Fliedneri süda oli otsani walu täis ja suur himu tõusis tema sees, ka selle maa heaks jõudu mööda tööd teha.

Mitu korda käis ta hommiku maa koguduste pärast armulise kuninga jutul ja on palju nende heaks tööd teinud, et uued kogudused saiwad asutatud ja kodumaalt õpetajad saadetud, kes siis seal, kaugel hommiku maal, kallist ewangeliumi walgust pidiwad wälja lautama ja kadunud lambaid oma õige karjatse juurde tagasi juhutama. „Olge selle pimedaks tehtud maa walgus, saage selle maa waele rahwale heldeks aitajateks armastuse sees, et nemad teie head teud näeksid ja auustaksid seda isa, kes taewas on.“ Mõnda kirjutas Fliedner oma Kaiserswärbhilt saadetud öde dele.

Mitmed ühendused, Siioni feltside nime all, hakkasiwad hommikumaa waimu elu äratamiseks tööle, mitte üksi Saksamaal, waid ka Wene, Hollandi ja

Schweitsi maal. Mitte üksi juutidele ja ewangeli usulistele maeste ja haigete seas ei saanud abi pakkunud, waid ka muhamedi usulistele, kelle ees ewangeli usulised praegugi weel koera nime kannawad. Fliedner wõis weel oma elu ajal kuulda, et 4-jast kuni 500-jast haigest, mis Jerusalemmas aasta jooksul abi saanud, pooled muhamedi usulised olivad. Mitte üksi ihu hädas, ei, waid ka hinge hädas kandfiwad kristliku haigemaja õed ja Saksa õpetaja Valentiner muhamedi usuliste eest nende oma Arabia keeles hoolt ja juhatafid neid maailma õnnistegija Jeesuse Kristuse juurde.

Aastal 1860 sai Fliednerile see rõõm osaks, et Jerusalemma haigemaja Preisimaa konsuli Dr. Roseni abil suurendatud sai ja Jaffa wärawa ees, künka peal, seisab suur ja ilus ehitus, mis Talitakumi nime kannab, ja kus 110 tütarlast kaswatatud ja õpetatud saawad, mis kõik kristlik armastus on üles ehitanud ja praegugi weel ülewal peab. Aastal 1852 ästusiwad ka Konstantinopoli linnas Kaiserswärthi õed, Saksa heategewa seltsi juhatusel, armastuse tööle, ja pärast poole ehitas Saksa riigi walitus Konstantinopolisse suure ilusa haigemaja oma alamate jauks, kus siis üheksa õde töötasiwad. Mitte üksi ristikoguduse ära kadunud lapsed, waid ka mitmed pruunid ja mustad neegrid on selles majas Jeesuse nime appi hüüdma õppinud. Ka Smirna linnas hakkas see armastuse töö jõudfaste edenema, iseäranis aga siis, kui kõrge auulise Preisi kuninga ja würst Schönburg-Waldenburgi abiga laks juurt

maja sai juurde muretsetud, kus siis kaksteistkümme
õde peale 200 tütarlapsela õpetust jagasivad. Aastal
1857 sai Egiptuse maal, Aleksandria linnas, suur
haigemaja neljast Kaiserswärthis õpetatud õest awatud,
kelle asutamine õp. Fliednerile iseäranis palju muret
ja waewa tegi, sest et terwis kippus kehwas jäema.
Saksa riigi walitsus, nõndasamuti Inglis riigi wa-
litsus, jah, ka Egiptuse oma walitsus toetas seda
haigemaja ühefordse annetega ehk ka mõnikord kind-
late summadega, nõnda et see haigemaja wäga suu-
relt töötada wõis.

Ei üksigi teine Diafonissa maja wõi kristlikust
armastuse tööst, mis ewangeliumi usu sees liigub,
paremat tunnistust anda, kui just Aleksandria linna
Diafonissa maja. Senna tulewad kõigest maailma
jagudest laewad kofku, nõnda et teda õigusega maa-
ilma kaupluse keskpunktiks wõib nimetada. Ühel aastal
on jelles haigemajas korraga 28 seltsi inimesi, kes
igauks oma keele murret rääkis, aidata ja põetada
olnud. Need kõik nägid ja kuulsid, mis suur wägi
ewangeli usu armastusel ja nende puhtal Jumala
õna kuulutamisel on.

Üks uus tööpõld awas ennast teise järele, nõnda
et igal pool, kuhu filmad pöörfid, abi waja oli.
Aastal 1860 juhtus Maroniti kristliku rahwale, kes
Libanoni mäe ümber rahuliste elas, see suur õnnetus,
et Türklased ja Druuslased neid hirmsaste taga kiu-
sama hakkasivad. Mitmed tuhanded said neist ara
tapetud ja hirmsal wiisil piinatud.

Umbes 40,000 hinge, enamasti naesed ja lapsed, põgenesivad Siiria lahe äärde, warjupaika otsima. Ara-rääkimata häda ja wiletsus, mis nende keskel maad wõttis, ei jäenud ka Europas teadmata. Abi mu-retseti peaaegu kõigi ristifoguduste poolt. Esimesed abiandjad olivad aga jälle Kaiserswārthi õed, keda Fliedner oma wäimehe, õpetaja Disselhoffi juhatusel, Siiriasse saatis. Ise ei wõinud ta sinna minna, sest et kaua aega juba haigewoodis oli. Haigemajad ja söömamajad saiwad Beirutis ja Süidonis sisse seatud. Mitmesuguste seltside poolt aidati neid üles pidada. Fliedner, ehk küll kodu haigewoodis, wõttis kõigest sest armastuse tööst osa. Ka sai Beiruti linna üks waestemaja Fliedneri juhatusel awatud, kus juures konsul Weeber teda toetas. Igalt poolt tuli selle waestemaja heaks andeid kokku. See waestemaja kannab nime Soar, ja sellega ühenduses on suur Diakonissa koolimaja, kus 120 tütarlast õpetust ja kaswatust leiawad, kelle hulgast mitmed Diakonissa ammetisse astunud, mõned jälle auusaks naesteks ja laste emadeks saanud, ja nüüd oma sugurahwa keskel wäga tähele pandud saamad. Nende läbi on Jumal oma püha sõna seal hommiku maal wägewaste paista lastnud. Mitmes kristlikus majas, kus kulda ja hõbedat küll, aga usku Jumala ja armastust oma ligemise wastu hoopis wähe leida oli, sai nende läbi elaw usk ja armastus uueste põlema süütatud ja mõnegi muhamedi usulise suu läbi on Jeesuse Kristuse nimi kiidetud ja auustatud saanud.

IX. peatükk.

Rodumaa kiriku teenistuses. 1851—1856.

Et nüüd kaugel hommiku maal nii suured tööd ja ettevõtted saavad korda seatud, võiks armata, et Fliedner oma kalli kodumaa ehk hoopis ära unustas, aga lugu ei olnud mitte nõnda. Rodumaa, see seisib temal alati südame peal ja ikka sügavamalt püüdis ta selle viletsuse põhja tundma õppida, et siis haigeid kohte parandada katsuda. Ei olnud Fliedneril mitte üht suuremat reisu ees, siis tegi ta jälle kirjatöösid ja pakkus nõnda oma armsa ewangeliumi kogudusele terwet ja puhast hinge toitu.

Tema kirjatöö laiendas ennast aast' aastalt, nõnda et tal pärast mitu kaastöölisi ammetis oli.

Mõnelgi mehel oleks sellest kirjatööst juba küll igapäevase töö tarwis saanud, aga Fliedneril oli see üks kõrvaline töö, mis wähe ajal sai toimetatud. Tema pea töö oli ja jäi ikka Diafonisjade õpetamine, nende ammetisse seadmine ja juhamine. Ikka jälle saiwad uued kohad ja asutused siin ja seal koguduste keskelt awatud ja endiste asutustele, kui tarwis, abi juurde saadetud. Aastal 1856 töötasiwad Kaiserswäর্থhis õpetatud õed juba 59 kohas. Kui ihulik terwis wähegi lubas, pidi Fliedner ikka jälle reisude peal käima, olgu kas asutusi juhatamas ja waatamas, uusi awamas, ehk jälle korjamist toimetamas. Inglismaal käis ta weel aastal 1853, kus uus osawõtmine Kaiserswäর্থhi asutuste kohta ärganud oli ja kelle heaks preili Nightingale, endine Kaiserswäর্থsi Diafonisja maja

kaswandif, wäga palju tööd tegi ja ka Krimmi sõja ajal suurt armastust haigete ja haawatute vastu üles näitas. Tagasi tulles käis Fliedner ka Pariisi Diafonisja maja vaatamas. Siit leidis ta ühe niisuguse maja, kus auusad tütarlapsed, kui nad juhtusiwad teenistusest ilma jääma, korterit ja wastuwõtmist leidsiwad. Straasburgi linnas oli ta juba üht selle sarnast maja enne tähele pannud, kus teenijad tütarlapsed wälja õpetatud saiwad. Nüüd ei wõinud Fliedner enam rahul seista, enne kui ka tema isamaal, kus just selles asjas häda kõige suurem oli, Berliinis, niisugune maja awatud sai, kuhu maalt linna tulnud tütarlapsed ja teenistusest lahti jäenud tüdrukud nii kaua wastuwõtmist ja ülespidamist leidsiwad, kuni neid jälle paraja teenistuse peale toimetati. Oma lootust ikka Jumala armu ja helduse peale heites, wõis Fliedner 31. Oktoobril 1854 selle asutuse ühes selle tarwis üüritud majas sisse seada, kus 12-ne tütarlapse jaoks ruumi oli. Peagi oli see ruum kitsas ja aasta pärast sai üks suur frunt, kus wiis maja peal, 21,000 taalri eest ostetud.

See suur raha summa ei hirmutanud meie ostjat sugugi ära, teadis ta ju kindlaste, et wägew Jumal weel elab ja ka igaweste elama ja walitsema jääb, kes kõikide südame palwed, mis uskus tema ette kantakse, kuulma saab. Nõnda sündis ka siin. Berliini kristlikud sõbrad aitasid kõik esimesed raskused kanda.

Selles asutuses sai siis üks teenijate tüdrukute õpetamise paik, siis weel weike laste kaswatajate õpetamise, ja wiimaks weel elementar, ehk algus kool,

tütarlaste jaoks, sisse seatud. Ta kannab Marta asutuse nime. Seal töötavad 20 Diakonissat, peale 500 lapse ja 130-ne tüdrukku keskel; nii suureks on see asutus tõusnud. Mitmed tuhanded on selles paigas selle kalli sõna väärtust tundma õppinud, „tee tööd ja palu Jumalat.“ Selgesti oli näha, et Jumal oma isalikkude kätt ka selle asutuse peale õnnistawalt pani. Fliedneril oli õnn, selle asutuse kallist wilja omas elus filmaga näha. Kõik need uued asutused jäiwad aga kindlasti Kaiserswärdhi majaga ühendusesse ja saiwad ikka oma suurema juhatuse ja tarwiliku õpetuse, kui ka ülespidamise, Fliedneri toimetusel.

Ka selle eest kandis Fliedner hoolt, et need õed, selle terwis ehk ammeti kohuse täitmise juures nõrgaks jäi, rahulikku kosutus paika võiksid leida. Nästal 1852 ostis ta selle tarwis juba ühe talu maja, mis seal ligidal, väga ilusas ja terwes kohas, mägede wahel seisis ja mis S a l e m i nime kandis. Seal võiswad siis niisugused ülemal nimetatud õed, juure ajal, oma terwist metsa õhus tulema töö vastu kosutada. Ka üks niisugune maja sai Fliedneri hoolel Kaiserswärdhi ehitatud, kus wanaks ja jõuetumaks jäenud õed, kes enam suurt ja rasket tööd selle armastuse töö põllu peal teha ei suutnud, wiimist rahu siin maa peal võiswad leida, et ennast selle igawese rahu vastu waikseste walmistada. Nästal 1854 sai see maja juba sisse õnnistatud.

Willasgi, kui üks uus ehitus ehk asutus ette wõetud sai, polnud selleks tarwilik kapital weel koos.

Fliedneri kapitaliks oli ja jäi elaw ja kindel usk Jumala abi peale, kes teda ka iiales häbisse pole jätnud. Küll olid mõnigi kord raskeid tunnid ära elada, näituseks aastal 1853, kus tema truu abikaasa Fliedneri laua peale hulga maksmata rehknungisi nende sõnadega pani, et ta uusi summasi ei usalda enne rehknungi peale wõtta, kui wanad makstud on. Seal kostab Fliedner: „Waene laps! kui nõrk on sinu usk elawa Jumala peale, tema saab aitama.“ Ta kirjutab kohe mõned abipaluwad sõnad, mis ajalehtedes lahkesti ära trükiti, ja kolmandal päewal selle peale, wõis ta oma abikaasale üht kirja 200 taalriga ette panna, kus juures ta oma tütre Winnale rõõmsaste need sõnad: „waata, Jehoomast õnnistatud õli kruusifene hakkab juba tilkuma,“ ütles. „Sinu mure on nüüd igale poole tänu kirjasid kirjutada.“ Jah, see õli kruusifene tilkus nii palju, et kõik rehknungid makstud saiwad. Järgmisel aastal awaldas Fliedner Kaiserswårthi asutuste nimel järgmise tänu tunnistuse: „Aastal 1853 oleme meie kaks korda abipaluwat healt, oma kalli ewangeliumi koguduse poole tõstma pidanud; esimene kord, et meile enam ihulikku töö jõudu, see on, Diafonisja ammeti õppilasi saadetaks, ja teine kord, meid armastuse andidega, igapäewase elu ülespidamiseks, raske ja kallil ajal, awitataks. Mõlemal korral on ewangeliumi kogudus meile suure armastusega wastanud, tähenduseks, et kristlik kogudus seda sifemist armastuse tööd, kui oma kallist tütrekest kaitses, tema eest emalikult hoolt kannab. Kõik seisused, waesed kui rikkad, meesterahwad,

kui ka naesterahwad, kõik on meie abipalumat healt kuulnud. Peale Sakama, on meie palwe hüüdmist ka Schweitsi, Hollandi, Belgia, Prantsuse ja Inglismaal kuulnud."

Meie ei mõista siin muud midagi, kui ütleme: „Jumal, kes ja meie abipalwet kuulda lasknud, õnnista iga üht rõõmsat andjat oma jumaliku tõutuse järele. See on üks armastuse waim, keda Jumal ise oma püha ristikoguduse sisse on istutanud, üks imestamise wäärt üksmeel, mis ristikoguduse sisetise armastuse tööst nii soojalt osa wõtab."

Mõnda kuidagi ju eespool kuulsiime, seisid kõik raha wälja maksmise toimetus Fliedneri abikaasa walitsuse all, kes temale, kui ühe laste emale, wäga raske oli. Aastal 1856 sai see ammet ühe wäga truu ja auusa meelse õe, Barbara Eckhardi hoole alla usaldatud, kellel Jumal kaua aega näitas, et tema ka kulla ja hõbedaga üle Jumal on.

Mõnedgi raske elu tunnid on Fliedneri ja temast ette wõetud tööde üle lendanud, aga ta ei lasknud ennast mitte kõigutada. Inimeste kiitust, niisama laitust, on Fliedner küll maitsta saanud, aga tema tugew linn ja warjupaik oli Jumal taewas. Temale jagatud aumärkised ei kandnud ta iialgi, waid armas ja ütles alati, et kristlikul kiriku teenritel ainult üks märk kanda olgu ja see olgu see rist, mis Jumal ise neile kanda annab. Aastal 1855 sai teda theologia doktoriks nimetatud, mis Fliednerid ommetigi iseäraliselt rõõmustas.

24-mal Oktobri kuu päewal, kui seda auu päewa

pühitsesti, sai temale weel üks teine rõõm osaks. Just sellisamal päeval sai tema wanem tütar Luise, kes ju mõne aasta kõige tööde juures suureks abiks ja nüüd wiimaks waimu haigete maja juhataja oli, õpetaja Julius Disselhoffiga kihlatud. 29-mal Nowembril 1855 said nad nemad laulatud. Õpetaja Disselhoff astus esiteks Gliedneri abiliseks, sai aga pärast tema järeltulijaks.

X. peatükk.

Teine reis hommiku maale.

Õpetaja Gliedneri terwis, hakkas päew päewalt ikka kiburamaks jääma, nõnda et temale libedaste üks truu abilise tarwis läks. Riisuguse abilise andis Sumal nüüd Gliednerile, ja see oli tema wäimees, õpetaja Disselhoff. Alaline palju rääkimine, pikkad ja raskeid reisirid, uneta ööd, kõik need mõedusiwad terwise peale wäga kahjulikult, nõnda et mitu korda raske kopsude põletik wõimust kippus wõtma. Ükskord läks haigus juba nii kardetawaks, et ka tohtrid terweks saamise üle kahewahel olid. See kord tuli kopsude haiguse juurde weel kardetaw närwide palawik. Gliedner pidi siis mitu nädalat haige woodisse jääma. Lõpmata palwed saidwad see kord igalt poolt kõige wägewama trooni ette kantud, ja waata, Gliedner peasis see kord surma juust, aga endine terwis ei tulnud enam tagasi. Raske kõha, röga wälja sülitamisega, läks ikka suuremaks, sellepärast soowiswad tohtrid temale suwel terwise wee pruukimist ja puhke aega, mis aga Gliedner

kuidagi ei tahtnud täita, sest ta nimetas niisugust puhke aega oma kohta laisklemise ajaks. Wiimaks wõttis ta ommetegi nõuks, Gmsi terwise wee hallikatele minna. Ei jõudnud Fliedner ka siingi rahul seista. Tema hooletandmisel sai Gmsis ewangeli jumala teenistus sisse seatud, kus Fliedner ise, kõigest keelust hoolimata, sagedaste jutlust pidas.

Kõige armsamaks kosutus paigaks jäi nii heaste Fliednerile, kui ka teiste ammeti pidajatele, kes Kaiserswärthi asutustes töötasivad, ikka Fliedneri oma sisse seatud puhke paik, weikene ja armas Salem.

Aastal 1855, Märtsi kuus, juhtus Kaiserswärthi linnale see õnnetus, et Keini jõe weesi, jää kokku kogumisel, nii kõrgele tõusis, et peaaegu terve linn wee all oli. Jälle oli Fliedner esimene, kes hädalistele abi püüdis jagada. Ta sõitis lootsikuga uulitsaid mööda, üks öde supi katlaga lootsikus kaasas ja pakkus neile, kes nälga tundsiwad, sooja suppi. Mõnes kohas ronis Fliedner redelit mööda kõrgele üles, supi kaus käes, mõnes kohas lasti kõis pööningult alla, kus supi kaus otjas rippus, mis siis supiga täidetud ja jälle üleswinnatud sai. Selle toimetuse juures, mis mitu päewa kestis, külmetas ta ennast waljusti. Selle peale sõitis ta kohe ühte öde ja ühte lapsehoidjat, kes Jerusalemma linna said saadetud, kuni Berliini linnani, saatma. Seal jäi ta jälle raskeste haigeks, nõnda et abikaasa kodunt järele pidi sõitma, kallist haiget ja oma armast meest haiguse ajal pöetama. Jälle aitas Jumal, et haigus paranema hakkas, aga tiiskuse haiguse idu oli juba selgesti tunda,

sellepärast soovisivad tohtrid, et tema kareda talve ajaks, kuhugi lõuna maa õhusse läheks, kus ehk veel termeks saamist loota oleks. Fliedner ei oleks iial niisugust reisu ette võtnud, kui temal seal juures mitte sihiks ei oleks olnud, ka Jumala riigi kasuks selle reisu peal tööd teha. Selle reisu sihiks oli siis nüüd ju eespool nimetatud Aleksandria linn, Egiptuse maal. Suure hoolega tegi Fliedner siin tööd, et kõik suure haigemaja tarvis korras oleks ja läks siis veel Kairo linna vaatama. Esiteks näitas nõnda, kui oleks see joem ja pehmem õhk tõeste tema terwist kosutanud, aga pea tundis ta, et haigus veel pahemaks läks. Range kõha ja were sülitamine kihutas Fliedneri Egiptusest tulema ja wäga haige jõudis ta Jaffa linna. Siit Jerusalemma sõita ei wõinud Fliedner enam mitte, waid kutsus sealt õed oma juurde Jaffa linna. Keegi ei lootnud, et tema veel kodumaad näha saab. Siit läks Fliedner, nii haige kui ta ka oli, veel Konstantinopoli suurt haigemaja ja seal töötajaid õdesi vaatama. Jälle awaldas ennast raske were sülitamine, aga Jumal aitas, et ta mitte wõeral maal ei pidanud oma elu lõpetama. Mai kuu lõpul jõudis ta Frankfurti linna, Oderi jõe äärde, jenna oli tema kallid abikaasa, oma mehele wastu tulnud, aga misjugune oli see jälle nägemine! Silmad wett täis, waatas ta oma kõhnaks jäenud ja werd kõhivat meest. Oma abikaasa saatusel jõudis Fliedner Berliini, kus ta siis wiimist korda kalli meelse kuninga ette astus ja kuningat kõige selle suure armastuse ja kaitsmise eest sihemise armastuse

töö põllul südamelikult tänas. Melipühi ajal 1857 a. jõudis Fliedner Kaiserswärthi tagasi.

Jumal annab nõrkadele jõudu, jah, ka Fliednerile andis ta veel jõudu, et veel seitse aastat mööda läks, enne kui wäsinud rändaja igawest rahu leidis. Mis mitte kiidetud sooja lõuna maa õhk kopsude haiguse fergituseks pakkuda ei wõinud, seda leidis Fliedner oma kodumaalt ja nimelt Kaiserswärthis, loomade laudas, kus ta kõik eestulewad talwed juuremalt jault wiibis. Seal niiskes, loomade haifuga täidetud õhus, leidis ta oma kopsudele fergitust. Sööma isu ja rahulik uni, mis aega mööda wähe paremaks läks, kofutafiwad tema jõudu nõnda, et ta aastal 1861 juba nii palju rääkida wõis, ja ise aasta aruande, kantsli pealt ette luges. Dmmetegi oli see päew ainufene aastas, kus ta oma armsa kantsli peale astus. Et Fliedner oma terwise pärast enam reifu peale minna ei wõinud, siis ei saatnud ta oma aega, mis wähest kange kõha temale lubas, mitte ilma tööta mööda. Kohe oli fulg käes ja ta on selle haiguse aja sees palju raamatuid firjutanud. Ei wõinud ta enam suusõnaga wäljaspool Kaiserswärthi töötawate õdede ja teiste armastuse töö tegijatega jutustada, seda enam sai see nüüd firjalikul teel toimetatud. Oli kõha ja waew nii raske, et ise firjutada ei saanud, siis ütles ta wähefse healega sõnad ette ja tema tütar ehk üks Diafoniffa pidi siis järel firjutama. Misgi asja toimetust, mis firja teel toimetada wõis, ei unustanud ta üal ära, ega lastnud ta ühtgi filmapilku seal mööda minna, kus

aga armastuse töö heaks üks ainas. Nõnda saatis Fliedner oma väimehe, õp. Disselhoffi, aastal 1859 esimeste õdedega Kumeenia kuningriigi pealinna, Bukaresti. Hiljem töötasid seal juba 14 Diafonisjat 450 lapse keskel. 1860-mal aastal sai ka Italia maal, Florentsi linnas, Diafonisja koolimaja avatud, kus veel praegu õnnistus rikkalt töötab. Ka Austria maalt, kus ühtainustgi ewangeli usuliste waestemaja ei olnud, said mõned tütarlapsed vastu võetud. Umbes seltsamal ajal kautas Rooma paawst oma kiriku riigi. Kõik oma jõudu kokku võttes püüdsid katuliku usu waimulikud mehed kaduma läinud warandust tagasi võita. 1859 aastal kandisid Preisi maa katuliku usu piiskopid selle palwe Preisi kroonprintsi, päras-tise Saksa keisri ette, et tema aitaks Rooma kirikule tema riiki tagasi võita. Fliedner, kes mitte üksi ewangeliumi koguduse sifemise armastuse töö isa ei olnud, waid ka üks tulise waimuga ewangeliumi koguduse liige, nägi selle püüdmisega oma kalli kiriku hädaohus olemat ja kirjutas selle vastu ühe raamatuse, mis mitu korda sai trükitud. Oma kalli ewangeli kiriku sõbradega asutas Fliedner ka ewangeliumi ühenduse seltsi. Kõik need suured tööd juhatas Fliedneri oma kirjutuse toast. Terwis ei lubanud, et oleks ise jenna ja tänna rännata wõinud.

Läks toa õhk tema haige rindadele väga raskeks, siis astus ta rohuaeda, mis ka ühtelugu suuremaks kaswas ja juhatas seal, kus tarwis oli, ehk käis jälle uute ehituste juures neid töösid waatamas. Pea ühtgi aastat, Fliedneri haiguse ajal, ei läinud ilma

suurema ehituste ja uuendusteta mööda. Veel oma viimsel elu aastal algas ta suure ja ilusa Diafonisja koolimaja ehitust, mis Hildenisse sai ehitatud.

Suure igatsusega ootas Fliedner 16. Septembri kuu päewa 1861 aastal. Sell päewal sai 25 aastat täis, kus ewangeli koguduse sijemine armastuse töö, mis ju peale 1000 aastas peaaegu uinunud oli, uueste sai üles wõetud. See mälestuse päew oli Fliednerile üks armsamatest tundidest tema haiguse ajal. 14 päewa selle püha järele kogusiwad Fliedneri soowi peale kõik ümberkaudsed Diafonisja majade asemikud ehk eestseisjad Kaiserswärthi ema majasse ühe pea konferentsi peale kokku. Kõiki, kelle wõimalik oli sellest koosolekust osa wõtta, täitis ühine kristlik rõõm ja üksmeel, mis täis puhast ja selget armastust oli. Suurt rõõmu tundis ka Fliedner selle üle, et 28 Diafonisjat Schleswigi sõja wäljal haawatud Preisi, Austria ja Daani sõjameestele wõisiwad abi pakkuda.

5-mal Oktoobril 1864 pidi teine, niisama suure pea koosolek ehk konferents Kaiserswärthis ära peetud saama, mis aga Fliedneri kaswawa nõrkuse pärast edasi lükatud sai.

Hea meelega oleks ta veel soowinud, kõige selle armastuse töö tegijatega ühes koos Jumalat kiita ja kõige tema heategude eest teda lapseliku alanduse ja armastusega tänada, aga Jumala teed ei ole mitte meie teed, tema nõuu mitte meie nõuu.

Suureks, jah wäga suureks oli see armastuse töö põld kaswanud. 30 suurt Diafonisja maja

oli tänini asutatud ja 1600 õde töötasivad enam kui 400 koha peal, olgu waeleid ja haigeid aidates, ehk lapsi kaswatades ja neid õpetades ja Jumala sõna walgust igale poole wälja lautades. Nii suureks oli see armastuse puu kaswanud.

XI. peatükk.

Sp. Gliedneri kodune elu, wiimjed elu päewad ja õnnis surma tunnikene.

Suur ja raske töö oli tehtud, igawese, waike rahu tunnikene oli ligi jõudmas.

Druu töötegija Jssanda wiina mäel, wäsinud rändaja ajaliku elu tee peal, soowis puhkamist. Enne aga saadame weel pilgu Gliedneri waimu kindluse ja tema koduse elu peale, kust meilgi wähest midagi õppida ja tallele panna oleks.

Gliedner oli kindel ja wäsimata eesmärgi kätte püüdmisses, rutuline iga kasuliku filmapilgu tarwitamises, walju ja tulise wihaga patu tegude wastu, täis heldust ja halastust aga patu kahetsejate wastu ja walmis rõõmuga igas hädas aitama, kindel kohuse täitmise nõudmisses. Kõige waljum oli ta aga iseenele wastu. Ta ütles: „Suredlik inimene ei wõi omast wäest midagi head korda saata, kui temal elaw usk ja kindel armastus Jeesuse Kristuse meie õnnistegija ja kõige wägewama taewase isa wastu puudub.“ Minult selles kindlas usus, lootuses ja armastuses on Gliedneril wõimalik olnud kõik need suured tööd korda saata.

Ümas koduses elus oli Fliedner üks armastaja isa laste vastu, aga ka üks wali karistaja, kus seda aga tarwis nägi olemat. Kell 5 tõusis ta hommikul ülesse. Oliid aga lapsed juba üles tõusnud ja oma tööde juures, siis teretas ta neid isaliku armastusega. Selle peale sai Piibli raamat kätte mõetud ja sealt üks püha kirja tükk loetud, alles siis wast mõttis Fliedner jule kätte. Oli kõik perekond juba ülesse tõusnud, siis sai päris hommiku palwe tund peetud, kus paar korali salmi lauldud ja siis püha kirja põhja peal palwe peetud. Selle peale astuvad siis iga üks oma päewa tööle, lapsed kooli, wanemad oma ammetisse. Lõuna sööma aeg on kell pool üks, mis niisamuti palwega algab ja ka lõpeb. Pärast lõunat annab Fliedner kõik usu õpetuse tunnid koolis ja ka õdede keskel. Selle töö järele saivad jälle ehituse tööd üle waadatud, kuhu Fliedner jagedaste oma pojad kaasa mõttis, et ka neile selle töö tundmist kätte harjutada. Kell 7 oli õhtu söök. Selle peale said siis kirjad ja ajalehed läbi waadatud. Pärast õhtu söömist sai enamiste laulmine ette mõetud. Tähendatud olgu siin, et Fliedner väga suur laulu armastaja oli, ja selle tagajärjel pidid siis ka kõik tema lapsed laulmist ja klaveri mängimist õppima.

Pühapäewa pühitsemise üle walwas Fliedner väga suure hoolega. Kuni 1855 aastani pidas tema enamasti ise kiriku teenistuse.

Pärast poole, kui haigus raskemaks läks, andis ta jutluse pidamise oma wäimehe hooleks, aga altari teenistuse pidas enamasti ikka ise. Oma sugulaste

seas oli Fliedner üks armas ja truu nõuandja. Oma kallil ema, keda ta väga armastas, kautas Fliedner ju aastal 1849 surma läbi. Oma wanema lastele, kes ju kodunt väljas ammetites olid, kirjutas ta sagedaste ja maanitses neid, et ikka truuid olla Jeesuse Kristuse sees ja soowis neile kõik lootust Jumala abi ja armu peale heita ja teda kõige elu saatuste juhtumisel, olgu rõõm või kurvastus, ikka kiita ja tänada. Oh, kui palju wanemaid jätawad seda kallist warandust oma lastele elu tee käimise tarwis soowimata! —

1864-mal aastal, sügisel, jõudis siis see eespool nimetatud rahu ja puhkamise tunnikene ligemale. Mitmesugused teised haigused awaldasiwad kopsude haigusega ühes, et wiimne tunnikene enam kaugel ei ole. Nõnda jõudis 12-nes September kätte. Sellapäewal sai 28. aasta püha ewangeli koguduse sisetamise armastuse töö uueste üleswõtmise mälestuseks pühitsetud. Selle mälestuse päewa jutluse ja aruande ette kandmise pidas siis tema wäimees, õpetaja Disfelhof, aga 19-ne proowi de õnnistamist, Diaakonissa ammeti peale, soowis Fliedner ise toimetada, mis temale ka wiimselt jäi. Weel andis Jumal tema healele jõudu. Wägewalt tungisiwad tema kustujad sõnad kuuljate südamesse.

Gestulewatel päewadel püüdis kallil haige ikka weel, nii palju kui jõud lubas, ammeti asju toimetada, kuni tohter haigust üsna kardetawaks tunnistas ja haigele täit rahu soowis.

Kõik lapsed, kes kaugemal elasid said armsa

isa woodi juurde kutsutud. Ühel armjal hommikul olivad siis kõik tema kümme last wanuse järele reas tema leentooli ümber. Ta soowis, et tema armjad ja kallid lapsed jeda wägewat koraali laulu, „Waata Jumal, siin ma waene, heidan ennast põlwili; Kutu heale, lapse meele, toon ma Jeesus sinule,“ temale laulaks. 25. Septembril said tema kaks poega esimest korda armulauale wõetud. Jumala teenistuse järele sai Fliedneri toas kõige täiealiste perekonna liikmetele, kellest ka Fliedner ise osa wõttis, pühadõhtu söömaaeg wälja jagatud. Kui nüüd koraali laul, „Süda, südant ühenduses, Jeesu armus soojendab,“ lauldud oli, siis pidas Fliedner unustamata palwe, selle salmi põhjal: „Kui üks liige kannatab, siis kannatavad kõik liikmed kaasas.“ Oma kõige wanema poja seadis ta siis teistele, kui sisetuse armastuse töö kaastöölise ette. Gestulewal päewal jäi kehalik tugemus ikka nõrgemaks, aga ei üht kaebe healt kuulnud tema huultelt, waid waike kannatus ja rahu oli seal aset. Nõnda siis jõudis 2. Oktoober, wiimne pühapäew Fliedneri elus, kätte. Lõuna ajal laskis ta ennast weel omast poegadest rohuaeada kanda, kus ta need sõnad, „Issand, Issand Jumal, armuline ja halastaja, kannatlik ja rikkas heldusest!“ rääkis.

Pärast lõunat astus Dr. Hedinger tema woodi juurde ja teadustas, et wiimane tunnikene üsna ligi wõib olla. Fliedner ei kohkunud ega wärisenud selle tunnikese ees, tema hing ootas rahuga, kuni Issand oma paradiisi ukseid temale awama saab. Ka eestulewöö, ehk küll wäheste unega, läks rahulikult mööda.

Hommiku, kella 8 ajal soowis ta, et kõik tema lapsed ja teised selle suure asutuse liikmed tema ümber kogusiwad, jumalaga jätmiseks. Pea pool tundi rääkis ta nendega. „On wist wiimne kord siin ajalikus elus, et teid nõnda oma ümber weel näen. Jääge truuiks töötegijateks Issanda wiina mäel. Kui ma mööda läinud elu peale tagasi waatan, siis ei mõista ma muud, kui laulu salmiga, „Oh et mu weri ikka woolaks, nii kaua kui hing ihu sees; Wiiks kiitust wiimne weretilk, tooks tänu iga filmapilk,“ Jumalat kiita. „Jeesuse Kristuse, Jumala poja weri, teeb meid puhtaks kõigest patust.“ Sellest teadusest pean mina julgeste finni. Käige waimu juhatusel, ei mitte liha tahtmise järele. Et Jeesus Kristus tõsine Jumala poeg ja meie ärapeastja ja lunastaja on, seda pidage alati meeles. Paluge ka minu eest, et Jumal, kes halastaja ja armuline on, mulle waike ja rahulise kojuminemise tunnikese kingiks, et ma wõiksin rõõmuga maha jätta maailma ja kõik, mis seal sees mulle armas ja kallid oli.“ Siis õnnistas ta weel kõik oma lapsi ükskhaawal, käsi nende peale pannes, ja oma armast abikaasat. Waanitses oma lapsi, et nemad oma ema auustaks ja armastaks. Siis tänas ta kõiki kaas-töötegijaid ja palus, et Jumal iga ühele seda, mis õnnemumate ja hädaliste heaks teinud, tasuda wõtaks.

„Wõta ka meie kallist ewangeliumi kogudust oma warju all edasi hoida ja juhata kõik hinged, et nemad selle ewangeli firiku tõde walguise sees, sind, ja truu Jumal, leida wõiksid!“

„Nõnda kuida armastaja ema walu ja waewaga oma

lapujukesi kaswatab, nõnda on meid meie kallis ewangeliumi kirik oma tiibade alla kogunud, seda ärge iial unustage! Amen."

Wäsinult langes ta siis oma tooli peale tagasi. Seal puhkas ta natukesse aega. Nõnda läks aeg juba üle lõuna. Pärast lõunat käis weel tema õe mees teda vaatamas, mis kalli haigele suurt rõõmu tegi. Ohtul oli tema were soone tufsumine nii nõrk, et tohter sugugi ei lootnud, et Fliedner weel eestulewa õõ pidi üle elama, aga tema waim oli tugew. Ta soowis, et temale pühast kirjast saaks ette luetud ja waimulikka laulusi lauldud, mis kõik suure armastusega täideti, wiimaks weel see laul, „Kus leiab hing rahu maad, kuhu ta jäeb?“ Õõ läks mööda, hommik jõudis kätte. Kell 7 tahtis ta weel ennast riidesse panna, aga nõrkus oli suur. Warsti jäi were tufsumine peaaegu tundmataks. Püha kiri ja waimulikud laulud soowis ta ikka kuulda kuni wiimised sõnad, — „Surma ärawõitja, Jeesus Kristus,“ tasa üle tema huulte kuuldawale tulid; siis tuli surm. Nüüd tunnistas tohter, et kallid kannataja enam ei ärka. See oli umbes kell 2 lõuna ajal. Palju filmawee pisaratega sai siis Jumalale tänu antud, kes nii wäikse tunnikese oli annud, kus ühtgi rasket mõitlemist ei olnud, waid ainult wäikse rahu.

Täielikus ammeti riides puhkas see wäsinud teekäija ihu, rosidest ja palmidest ümber piiratud, igawene rahu palgel, kuni matmise päewani oma surma woodi peal. Kõik tema omaksed ja see suur, peaaegu üle ilma armsaks saanud heategew asutus, teadsid, mis nemad Fliedneri surmaga kautanud olivad.

7. Oktobril 1864 sai siis Fliedneri põrm igawese rahusse fängitatud. Ligidalt ja kaugemalt olid kõik õed endid matmise päewaks Kaiserswärthi kogunud. Kõik selle asutuse eestseisuse liikmed ja palju ammeti wendasi, kõik ümberkaudsed waimuliku ja ilmaliku kohtu ülemad ja üks suur rahwa hulk oli wiimist auu pakkuma tulnud. Surnukeha wälja kandmise kõne pidas kadunu kõige wanem kaastööline, õp. Stricker. Selle peale kandsiwad kadunud surnu pojad ja kaastöölised puusärgi ühte suurde saali, Fliedneri kõige armsama pildi alla, kus õnnistegija Jeesus Kristus üht wäsinud tuikest oma sülle wastu wõtab. See pilt on wäga ilus ja südant liigutaw waadata. Siin pidas kadunu wäimees õp. Disselfhoff, esimese Korintuse rahwa raamatus 15 p. 10 salmi põhjusel kõige Fliedneri tööde ja püüdmiste üle pikema kõne. Haua juures, kuhu üks lõpmata hulk saatjaid oli ilmunud, rääkis õp. Natorp, Düsfeldorfi linnast. Haua juurest asutuse kirikusse pöörates, pidas Superindendent Schults, Mühlheimist, leina Jumala teenistuse.

Lihgne hauakiwi katab unustamata töötegija wäsinud luid. Kisti märk ja üks palmi puu kaju ehitawad seda hauakiwi. Kadunud mehe nime all seisab weel järgmine salm: „Tulge tänna, minu Jsa õnnistatud, pärige kuningriik, mis teil on walmistatud maailma asutamisest.“

Matt. 25, 34.

